

KOLOZSVÁRI KÖZLÖNY.

SZERKESZTŐI SZÁLLÁS:

Belső farkas utca 78. sz. alatt gr. BÄNFFI ház emeletében.

Megjelen a lap hetenkint háromszor u. m. kedden, esztörtökön és szombaton délen.
 Ára évnegyedre 3 ft. o. é. Hirdetési ár: négyhasábos sorért először 7 kr., másodsor 6 kr., harmadsor 5 krajczár o. ért. s minden hirdetés után 30 kr. bélyegdíj. Előfizetés s hirdetés a kiadó-hivatalnál kerülszik.
 A nyilatkozati cikkek sora után 15 kr. előleges beklüldése mellett a szerkesztőséghez czimzendők.

KIADÓ-HIVATAL:

Középutca, STEIN J. könyvkereskedése.

Előfizetési felhívás

K. KÖZLÖNY

oct.—dec. folyamára.

Lapunk előfizetési ára:

Egészévre 12 forint.
 Félévre 6 "
 Évnegyedre 3 "

Az előfizetési pénzek kiadók Stein János középútcái könyvkereskedésébe bérmentve küldendők, hol a lapok pontos szétszétéről gondoskodva van.

Nagy-Szeben, sept. 14.

(?) A nyelvi kérdésről szóló II-dik királyi előterjesztés fölötti részletes vita vége felé jár, a hátralevő §§ ok a mai és holnap ilésben alkalmasint be fognak végeztetni s így jövő hétfőn megtörténhetik az egész II-dik törvényjavaslat második felolvasása is.

Emlékezni fognak t. olvasóink, miszerint több ízben felmerült azon hír, hogy a birodalmi tanácsot illető 4-dik kir. előterjesztés a harmadik elé fog tolatni; hogy e szándék csakugyan létezett és még létezik, be fog bizonyulni a következményekből. B. Saguna rögtönzött indítványa, melynek fogva az octoberi és februári patensek a jövő hét folytán s a már kész bizottmányi javaslat alapján be fognak cikkeklyeztetni, nemcsak felekezeteinek politikai tökére speculáló szinleges ellenállását hiúsította meg, hanem rést törvén a kir. előterjesztések sorában, alapot szolgáltatott a 4-dik propositionnak említett előre toltatására. S valóban accidit quod multi t. i. a román atyafiak non sperabant: Az annyit emlegetett 4-dik propositionot magában foglaló kir. leirat utban van, mások szerint már meg is érkezett. Az említett beczikkelyezés e szerint ezen 4-dik előterjesztéssel kapcsolatba fog hozatni s egyúttal legesen tárgyalatni. Miből egyszerűen csak az következik, hogy az erdélyi szász és román birodalmi tanácsosok még october hó folytában megválasztathatnak s jelen lehetnek a birodalmi tanácsban a jövő évi budget tárgyalásánál.

Az itteni gyűlés ebbeli határozatát aztán egy kis szüreti feria fogja követni és a többi.....

Indítvány az erdélyi muzeum régiségtára ügyében.

Ismételve mondám ki muzeum-egyesületünk gyűléseiben, hogy muzeumunk egyik fődiszét a daciai, római régiségek, s főként a feliratos emlékkövek gyűjteménye feliratos.

Nem szándékom ez alkalommal bővebben fejtegetni e nézetemet, melyet a régiségtudomány minden barátja bizonyosan osztani fog; ezuttal csupán egy, a kivitelben egyszerű, s eredményeiben — nem kétlem — czélravezető módot kívánok javaslatba hozni arra nézve, hogy az ekkorig általam ismert s egy részben ismertetőleg közzétett olyan római feliratos köveket s emlékeket, melyek Kolozsvártól nem messze lehetnek, régiségtárunk számára megszerezhessek. Mielőtt azonban javaslatom lényegére térnék át, szám- és helyrendét kívánom azoknak a feliratos köveknek adni, melyeket Kolozsvár környékén részint magam fedeztem fel, részint én ismerttettem meg legelsőben.

Göröcsben: Gróf Andrási Lászlónál 2

darab mojrádi igen érdekes feliratos kö, s több építészeti díszítmény-darab.

Magyar-Egryen: Kéthely Józsefnél 2 darab feliratos kö.

Magyar-Gorbón: Lészai Ferenczénél 3 darab feliratos kö, s egy dombormivű faragvány.

Dobokán: Gróf Teleki Károlynál egy Romlottról került feliratos kö.

Szucsában: 1 darab feliratos kö (Berde Áron tanár úr által megszerezhető.)

Gyaluban: Klein Frigyesnél több római dombormivű emlékek; Bulboka Mihálynál 1 darab, Binder Györgynél 1 darab, Szöllösi Ferenczénél 1 darab feliratos kö. (E három utóbbi darab több más igen szép római dombormivű emlékekkel együtt gyalni ev. ref. lelkész Könya András közbenjárása folytán megszerezhető.)

Kolozsvárt: Szabó Ferencz úrnál 5 feliratos kö, és a török időből maradt két oszlop, Schütz Jánosnál 2 feliratos kö, a kir. főkörmányszék levéltárában 1 feliratos kö, s egy dombormivű faragvány.

Karában: Báró Józsika Leonál 3 feliratos kö s egy dombormivű faragvány.

Drágban: Báró Wesselényi Ferenczénél egy szobor.

Magyar-Peterden Lendvai Józsefnél 7 feliratos kö.

Czegében: Gróf Vas Ádámánál 3, gróf Vas Miklósánál 1 feliratos kö.

Tordán: A városháznál 1, Nagy Miklósánál 9 római és 1 középkori 1500—1550 táji igen érdekes, s betűinek alakjáért egyetlennek nevezhető felirat, melynek szövegét az olvasás elsőségi jogáért ezennel közlöm:

MATEVS
 CHEGEZI
 RECTOR
 SANCTEX
 TRINITTIS
 SACELLESITE
 THORDEIN
 CIMITERIO
 SACTININI
 COLAIPPIA
 MANVHE
 FECIT

Az az: „Mateus Chegezi Rector Sancte Trinitatis Sacelle site Thorde in cimiterio Sancti Nicolai Nicolai (igy) propria manu he fecit.”

Dézsén: A megyebizáznál 1 oláh pénteki feliratos kö. (Id. Pataki Dániel főispáni helyettes ur által megszerezhető.)

Összesen tehát mintegy 12 darab római dombormivű faragvány, 44 darab római, és 1 darab középkori feliratos kö lenne muzeumunk régiségtára számára megszerezhető, nem említve a Károly-Fehérváron, Maros-Portuson, Veczelen, Déván, Vajda-Hunyadon, Pusztás és Kis-Kalánban létező római feliratos köveket, s másnemű anticagliákat, melyek megszerzését egyesületünk derék titkára s éremtárnoka Finály Henrik, kinek társaságában az említett feliratos kö nagy részét látni alkalmam vala, mint tudom, kellő utba indította.

Javaslatom az említett feliratos kövek s emlékek megszerzését illetőleg ez szövltsa fel a muzeum történelmi szakosztálya, vagy az igazgató-választmány a fenkijelölt urakat egyenként, sziveskednének az elősorolt s szükség esetében általam még körülményesebben megjelölendő régiségi tárgyakat muzeumunk régiség-gyűjteménye számára átengedni, s azok a jövő télen, mert az ilyen nagyobb súlyú emlékek szállítása kényelmesen s legolcsóbban csak szánton létesíthető, Kolozsvárra beszállíttatni. Nem kétlem, hogy az illetők nagyobbra s beszállíttat ingyen fogja megte-

teni; de ha egyesületünk maga költségén eszközölné is, az említett régiségtárgyak műértéke bőven kárpótolná a kétségen kívül nem nagy összegre menő kiadást.

Nincs éppen rendén, hogy hazánkfiainál egy időben sokért sokszor kell sürgőztünk; de hála a magyarok Istenének — mert bizony csak ő nem hágy el! — a magyar ember baha- és tudományszeretete nem riad vissza az áldozatoktól, s szívesen segíti elő olyan czél elérését, mely a magyar névnek becsületet, sőt tiszteltetést szerez. Egy szakosztályunk- vagy igazgató-választmányunktól eredő s az illetők hazafias érületéhez intézett felhívás kétségtelenül örvedetes eredményre fog vezetni.

A tiszt. szakosztályon s főkint illető hazánkfiainál áll javaslatomat felkarolni, s eredményessé tenni. Rendkívül tudnám sajnálni, ha azokat a régi emlékeket, s melyeket részletesen elősoroltam, s melyeket látni 1863-án alkalmam vala, idők folytán felirati gyűjteményünk deperditái közzé kellene soroznunk. Pedig, hogy ez vaj mi könnyen megtörténhetik, csak az tudja, fájdalom, ki merítőleg, a ki Erdély e tekintetben saját sáros körülményeit naponkint kénytelen tapasztalni.

Csicsó-Keresztúron, sept. 10-kén, 1863.

Torma Károly.

Az angol és francia sűrűnyök.

A lengyel forradalom alkalmából küldött sűrűnyre a három nagyhatalomnak, az orosz kormány választat közölték volt annak idejében, e válasza az illető nagyhatalmak újabb sűrűnyvel feleltek a mult hóban, a melyeknek tüzetes tartalma ekkorig nem volt köztudomásra juttatva. Most ezen utóbbi sűrűnyekre Gortsakoff herceg szintén megküldi választ jegyzékeit, melyek a mennyiben a távirati rövid közlésből láthatók, röviden és tagadólág vannak szerkesztve.

E válasz-jegyzék megérkezését a francia és angol sűrűnyöknek az illető felhivatalos lapokban történt közreadása előzte meg. Mint-hogy a lengyel kérdés még mind égető kérdése Európának s nem tudhatni, hogy a most folyó diplomatiá vitának okmányai későbbi eseményekre minő horderelő bírandának, sietünk ezen sűrűnyöket, melyeket az európai lapok éppen most hoznak, olvasóinkkal ismertetni.

I.

Az angol sűrűny az orosz kormányhoz.

Külgügyi hivatal, aug. 11. 1863.

My Lord! Mult hó 18-kán közölt velem Brunnow báró egy sűrűny, melyet azelőtt való este kapott Gortsakoff hercegtől. Eme sűrűny, melynek egy másolatát csatolom ide, korántsem kielégítő választ azon előterjesztésekre, melyeket ő felsége kormánya Franciaországgal és Austriával együtt a sz. pétervári kabinetnél tett. A sűrűny ily állítmánnal kezdődik: „A császári kabinet elismeri azon elvet, hogy minden hatalom, mely szerződést ír alá, fel van jogosítva annak értelmét a maga tulajdon szempontjából magyarázni; föltéve, hogy a magyarázat azon határok közt maradjon, melyeket a szerződés szövege annak megértésére és magyarázására megállapít.” Gortsakoff herceg hozzá teszi: „Emez elv erejénél fogva a császári kabinet nem tagadja meg eme jogot azon nyolcz hatalmasság egyikétől is, melyek az 1815-diki főközmányban részt vettek.”

De Gortsakoff herceg messze térvén a bécsi szerződés magyarázatának kérdéséről, arra megy át, hogy a lengyelországi felkelés tartósságát külső morális és anyagi segélynek tulajdonítsa; a hat pontot csak határozatlanul teszi magáévá; nem egyezik az ellenségeskedések javasolt megszüntetésébe, vonakodik részt venni a szerződést aláírt nyolcz hatalommal tartandó értekezletben, s végül kinyilatkoztatja, hogy a Lengyelország kibékítésére ezelő bármilyen komoly rendszabályokat a rend helyreállításának kell megelőznie. Ő felsége kormánya meg akarja kísérteni,

hogy biggadt vizsgálat alá vegye Gortsakoff herceg által az én sűrűnyömben eléje terjesztett nézetekre adott válasz főbb pontjait.

I. Gortsakoff herceg elismeri, hogy a kormányzottak bizalma s a törvénynek az önkény fölötti uralma képezi szükségképp alapját a rendnek és allandóságnak; de hozzá teszi, hogy ez elvek multhatlan betetőzését a felsőbb iránti tisztelet képezi. De az orosz kormány előtt nem lehet nem ndva, hogy szelidség és engesztelékenység gyakran hathatós eszközök a törvényes hatalom iránti tisztelet előállítására, mint az anyagi erő. Szomorú tévedés volna csupán fegyveres hatalommal akarni helyreállítani e tiszteletet, ha nem eszatoztatik hozzá a lengyel király alattvalói politikai és vallásos jogainak teljes biztosítása. A sz. pétervári kabinetnek nem tett szét használni a hatalom iránti tisztelet helyreállítására ezen módot.

2. Gortsakoff hg sűrűnyének mind kezdetén, mind végén azt állítja, hogy Lengyelországban a rend helyreállítása oly feltételtől függ, melyre már előbb figyelmezteté ő brit-felsége kormányát, s mely nemcsak teljesítellenül maradt, hanem lord Russel sűrűnyében még csak legkisebb említés sem tétetett róla, s ez azon anyagi segély és morális buzdítás, melyben a fölkelés kívülről részestül. Ő felsége kormánya örömet mellőzi vala e kérdést, s a multak magyarázása helyett inkább foglalkozott volna a jövőre való gyógyszerrel. De felhivatalván ily módon Gortsakoff hg által, nem késik kimondani meggyőződését, mely szerint a rendnek Lengyelországban leendő helyreállításában a főakadály nem a felkelők számára juttatott külső segedelem, hanem maga az orosz kormány eljárása. Katalin ezárnő 1772-ben megigéré a lengyeleknek vallásuk bántatlan hagyását. I. Sándor ezár 1815-ben a lengyeleknek nemzeti képviselőlet és nemzeti kormányzatot ígért. Emez ünnepélyes kötelezettségek, (engagements), melyeket az orosz kormány magára vett, megsértetvén idegeneséget szültek, s a varsói lakházak rögtönöz megrohánása mult január hó egy éjszakáján, volt közvetlen oka a mostani fölkelésnek.

Ha a lengyelek közérzete nem idegenített vala el Oroszországtól, kevéssé mozdította volna elő a felkelést a külföldi anyagi és morális segély. Mindenesetre igaz, hogy Európában élénk rokonszenv ébredt a lengyelek iránt. Minden jelentékenyebb államban, hol nemzeti képviselőlet létezik, Angliában, Franciaországban, Austriában, Porosz-, Olasz-, Spanyolországban, Portugáliában, Svéd- és Dánországban nyilatkozott e rokonszenv. Valahol nemzeti kormány áll fenn, hasonlóképp, habár megmondolva és tartózkodva a kifejezésekben, osztá a törvényhozás és nemzet érzelmeit. Oroszországnak számításba kell vennie e sympathiákat, s hasznára fordítani a tanulságot, melyet tartalmaznak.

3. Gortsakoff herceg nagy sulyt helyez a nem tagadható tényre, hogy „a felkelők se amnestiát, se autonomiát, se többé, vagy kevéssébb teljes képviselőletet nem követelnek.” Amde tévedés lenne azt feltetni, hogy hasonló ügyekben csak két párt létezzék, t. i. a kormány, mely el van foglalva a felkelés elnyomásával, és a felkelés vezetői, kik azt tartartani és terjesztetni igyekeznek. Ily esetekben ezen pártokon kívül még mindig van egy nagy határozatlan tömeg, mely igen elégedett fogna lenni, ha személyét és vagyonát egy igazságos és jóakaró kormány alatt biztosítva látná. Ezen nagy tömeg bizalma nincs megnyerve, és folytonos tevéketlenségében alig lehet bízni. Ő Felsége kormánya kénytelen ismét sulyt fektetni arra, hogy itt a legszükség, egy időben kísérteni meg a kibékülési munkáját, melyet a közös érdekek oly nagy mértékben követelnek. Az orosz kormány, midőn hasznára fordítja azon loyális és önzetlen támogatást, melyet részére Austria, Francia- és Angolország feljárnának, ezáltal a leghatásosabb eszközt biztosítja magának Lengyelországban a mérsekeltség eszméjének uralkodóvá tételére, s így egy tartós béke alapkövének letételére.

4. A bécsi szerződésre vonatkozólag mondja herceg Gortsakoff: „nem vagyunk nagyon távol az igazságtól, ha azt állítjuk, hogy a bécsi szerződés első cikkke ő felsége I. Sándor ezárnő által készítettett elő, s egyenesen

ő tőle származott. Ő felsége kormánya kész megengedni ezen feltevés valószínűségét. Nagybritánia, Austria, Francia- és Poroszország 1815-ben a régi lengyel királyt visszaállítását úgy, miként az az első 1772-i felosztás előtt fellélt, vagy még egy új független Lengyelországot is a határokon belül inkább szerettek volna a mostani Lengyelországnál. A nagy hadsereg, melyet Sándor császár akkor Lengyelországban rendelkezett, a fontos szolgálatok, melyeket Oroszország éppen a szövetségeseknek tőn, és mindenekelőtt egy európai háború megújulásától való félelem, mindez együtt véve hajlandóvá tette Nagy-Britanniát, Austriát, Francia- és Poroszországot a Sándor császár által ajánlott rendezés elfogadására, jóllehet ez az akkor szövegre került három terv közül legkevésbé látszó alkalmasnak arra, hogy a békét és biztonságot Európában tartós időre helyreállítsa. Minél inkább felismeri azonban Ő Felsége kormánya az akkori határozatban Oroszország túlyomó befolyását, annál jobban át van hatva azon meggyőződéstől, hogy valamennyi uralkodó közül éppen Oroszország császárnak kellene legjobban igyekeznie, hogy azon rendezés feltételeit figyelembe tartsa. Oroszországnak nem fűgghet tetszésétől egyszerű birodalmi terjedésének gazdag gyümölcsseit élvezni, és másrészt egy szerződés feltételeit visszautasítani, a melyeken birtokjoga alapul.

Ezen feltételekre vonatkozólag mondja Gortsakoff, hogy az egyedüli kikötés, mely kétséges teszi, ha valjon az orosz császár ugyanazon joggal bírja-e Lengyelországot, mint többi államait, az egyedüli kikötés, mely birtokjogát feltételese teszi, csupán két helyen tűnik ki, melyeket idéz is. Volt a szerződésnek oly része is, melyet nem idéz, mindjárt az első cikkely elején, mely így hangzik: „A varsói hercezség, azon tartományok és kerületek kivételével, melyek iránt a következő cikkelyekben történik rendelkezés, egyesítették az orosz császársággal, melyvel alkotmányát által lesz visszavonhatatlanul összekötve, s szakadatlanul az orosz császár és örökösöknek birtokában fog meghagyatni.“ Ha ezen cikkelyben nem nemzeti képviselők lennének, akkor elég lett volna kimondani, hogy visszavonhatatlanul össze lesz kapcsolva, az alkotmány megemlézése nélkül. Világos annál fogva, hogy az alkotmány azon kötelek, melynek fogva Lengyelország Oroszországhoz van kapcsolva. Fontos tudni, minő alkotmány az, mely Lengyelországot Oroszországgal kapcsolandó össze. A szerződésben nincs meghatározva, az európai hatalmak által nem mondottat ki, szerkesztése egészen Sándor császár bízott; midőn azonban ez azt kihirdette, ép úgy alkotmányának tekintendő az, mint a minők az a bécsi cikkelyek szerzői tekintették is. Ezen okból Ő Felsége kormánya is az orosz kormány elé terjesztett második pontban indítványozta: „adassék a lengyeleknek nemzeti képviselő, oly jogokkal, minők az 1815-i nov. 27-ről kelt chartában foglaltak.“

Átvéve ő felsége kormányának egyes javaslatára, azt állítja Gortsakoff herceg, hogy a javaslatba hozott hat pont nagyobb része „az ő felséges urának saját kezdeménye folytán már elhatározva és előkészítve van.“ A sürgöny végén azután ezélez a rendszabályokra, melyekben ő felsége megegyezik, s melyeknek alapok már meg van vetve, s kifejlésük nem sokára látható leendő. Ezen szavak, habár legkevésbé tartalmaznak határozott ígéretet, sem a nemzeti képviselőre hathatós ellenőrséggel, sem a nemzeti igazgatásra, de mégis reményt nyújtanak arra, hogy Sándor császár végre ballagati fog saját jóakarata sugalmaira s Európa tanácsára. Az ellenségeskedések megszüntetésére tett javaslat elvetettik, jogos tekintettel a császár jó hadseregére, a lengyelek békeszerető többségére és Oroszországra, melyre ezen ígátások súlyos áldozatok róttanak. A bécsi szerződést aláírt hatalmak conferentiájára célzó javaslat elvetettik, s ezzel a közvetlen és barátságos egyezkedésre való kilátás is.

Ezen igazságos és illő javaslatok helyett az orosz kabinet indítványozza, hogy a három hatalom, melyek a bécsi zárományt megelőzőt külön szerződéseket Austria és Oroszország, valamint Poroszország és Oroszország között aláírták, összejöjjenek, s hogy Franciaország és Anglia később az ő tanácskozásai eredményéről értesítettnek. Van azonban két alapok, melyeknek mindegyike elegendő ezen indítványt elítélni. A szoban levő külön szerződések, végekképp eltekintve attól, hogy azok határozományai az általános szerződésbe is felvették, tisztán anyagi tárgyakra vonatkoznak, minő: a foylpartok használatára, az utak szabályozására, egyik tartományban a másiknál kereskedelmi közlekedése, s más hasonló. Semmi politikai alapítványok, vagy részletek sem fordulnak azokban elő. Világos, hogy egy ilyen értekezlet Ausztriát hamis posztóba ejtené, mely annak Franciaország és Angliához viszonylataival összeharthatatlan lenne. Ő felsége az austriai császár és tekintetből az

orosz javaslatot saját méltósága érzetéből viszza is utasítja.

Midőn ő felsége kormánya nézetét Gortsakoff herceggel közli, még egy sürgős kötelességet kell teljesítenie. Ő excija legkomolyabb figyelmét a helyzet nehézségeire kell felhívnia, s a felelősségre, mely az által Oroszországra nehezedik. Nagy-Británia, Austria és Franciaország eladták a sürgőt szükségét, hogy az Európára néve annyira veszélyes dolgok állapota véget érjen. Megmutatták egyszersmind az eszközöket is, melyek nézetük szerint, hogy cél érressék, eszközésbe veendőkké lennének, hogy az annál biztosabban elérthessék. Ha már most Oroszország mindazt nem teljesíti, a mi őt kötelezi, hogy a három hatalom mérsekelte és eszesztelekeny szándékát elősegítse; ha nem lép azon ösvényre, melyet előtte barátságos tanácsadók nyitottak: akkor igen felelőssé teszi magát a komoly következesekért, melyeket a Lengyelországbeli nyugtalanások meghosztatásának előidéznie kell. Vagyok satb.

Az erdélyi országgyűlés

XXXIII. ülés. Sept. 22-kén.

Kedete d. e. 10^{1/2} órákor. Az utolsó ülés jegyzőkönyve magyarul felolvasatván bítelesített.

Ezután Vitstoc és 10 társa interpellatiót intéztek a guberniumhoz, melynek lényege ide megy ki: az erdélyi volt katonai s polgári kormány oly fegyverektől, melyek csak a szoba díszítésére szolgáltak 2 ft., a vadászatra használtaktól pedig darabonként 8 ft. adót fizetett 1861-dik évig. Ezen az uton hír szerint 3,500 ft. jött be évenként s a jövedelem részint a tisztviselők megjutalmazására, részint oly alapítvány alakítására volt fordítandó, melynek kamataiból a gazdászati s erdőszeret tanuló erdélyi ifjak voltak segélyt nyerendők. És Erdélyben egy gazdászati iskola felállítandó. Első évben tetteleg is segélyeztetett 7 ifju. Hogy azonban az erdélyi volt helytartóság felosztása után ezen alap, a mely hír szerint 30,000 fra rug, mi történt, arról nem adatott hivatalos értesítés, valamint arról sem, fennáll-e még azon adó és hová fordították? Miután az országnak teljes joga van ez ügyben felvilágosítást kérni s rendelkeznie, a kir. főkörm.-székhez következő kérdések intézettek. 1) Adattak-e a kir. főkörm.-széknek az e tárgyra vonatkozó számadások s iratok? 2) meg van-e ezen alap mily összegben és rendeltetéssel? 3) kész-e a kir. főkörmányszék ezen adóra vonatkozó számadásokat s iratok, keletkezése idejétől kezdve 1863-ig, tudomásáért és alkotmányos intézkedés végett a ház elé terjeszteni?

Az elnök ezen interpellationak a kir. főkörm.-szék elébe leendő terjesztését megígérte. Olvastatik a második kir. előterjesztvény 12. §-a, mely következőleg szól: „A 10. és 11. §-ba foglalt határozatok a törvényhatóság vagy község-képviselő hivatalos működése idejéig érvényesek.“

Ezen hivatalos működés megszűnése után, a község- vagy törvényhatóság ügykezelési nyelvének meghatározása iránt, új határozat hozhatatik.“

Obert: Tudja ugyan, hogy elváratai kisebbségben vannak, de mind a mellett nyíltan ki fogja mondani véleményét mind addig, míg jónak látja, hogy e helyen megmaradjon. Meglepi őt, hogy a kormány ily ajánlatot tesz mint e §-ban, midőn a kormányoknak a szó nemes értelmében conservatíveknek kellene lenniök, s a mely kormányok nem ilyenek, azok méltán keltik föl a népek aggodalmát. Ő a törvényi határozatot hyperliberalisnak tartja s azért a 12. §. elvetését indítványozza. Ő e nyelvek teljes egyenjogúságot elismeri, de ismeri a nemzeti viszályt s annak ingerültségét a vidéki községekben; e § fogana-tosítása csak feltűznél s állandósítaná a fajharcot, különösen az ideiglenes municipalis rendszer folytán. E § különben sem fér meg a szász nemzetnek semmiféle törvény által el nem törölt autonómiajával. Idején volna most mérsékletet tanusítani.

Mán Gábor: E § természetes következménye a többieknek, melyek már elfogadtattak, pártolja tehát a kormányjavaslatot, mert ezt korántsem hiszi oly megszorítónak, miszerint szükség esetében vegyes helységekben két hivatalos nyelv is ne használtathassék.

Schuller Mihály: Szintén a 12-dik § elhagyását kívánja, de nem azért, mert talán hyperliberalis, hanem mert felesleges és a municipiumok autonómiajába vág. Hosszason taglalja a municipiumok és azok autonómiajának szükségességét. Végül kéri a házat, hogy mindenek előtt csak is oda törekedjék, hogy követeit a birodalmi tanácsba küldje.

Bologa: Ha jól értette, két momentumot jegyzett meg Obert beszédéből: egyik az, hogy e § felforgatja az államot. Ez nincs úgy, különben ő volna első, ki e § elhagyását sürgetné. Másik észrevétel az, hogy e § folytonos fajharcot idézne elő. Szólok azt hiszi, hogy ellenkezőleg épp akkor lenne örö-

kös surlódás a különböző nemzetiségek között, ha e § kimaradna; mert az egyik képviselő örökre meghatározna a hivatalos nyelvet s ez által a netán idővel többségre vertgődő nemzetiséget előre kirekesztené nyelvének hivatalossá emelhetési jogából. Ennek kikerülése végett szükség, hogy minden újabb képviselő meghatározhassa a nyelvet, e § tehát nem is felesleges. Pártolja a kormányjavaslatot mivel az nem reudeli, csak megengedi a két nyelv megváltoztatását.

Fabini: A municipiumok autonómiai jogkörébe nem nyulhat sem a birodalmi tanács, sem az országgyűlés. De különben e §-ban az mondatik, hogy a törvényhatóság nyelve tekintetében új határozatot hozhat, a mi annyit tesz, hogy ha tetszik nem hoz új határozatot. E § tehát felesleges s azért elhagyandó.

Bran de Lemény feleliti, hogy éppen Obert módosítványa veszélyes, nem e §, mely legjobb biztosítéka a békének. A közelebbi ilésekben a 9-dik és 10-dik §. megállapításával folyt heves vita alkalmával csupán csak e 12. §. nyújtott reményt arra nézve, hogy, ha valamely nyelv magát egy előre nem is érvényesítheti, fennmarad a lehetőség kárpótolni a veszteséget. A mostani képviselőknek oly időből származnak, midőn a román nemzet még nem volt egyenjogusítva, ha tehát azok a nyelvet maradandólag meghatározhatók, úgy a román nemzet például a királyfűlőn öökre kirekesztetnek, s egy általában Obert ur módosítványa folytán a jogegyenlőség kivitele merőben lehetlenné tétetnek.

Rannicher mint a kormány képviselője: A 12. §. több oldalról támadott meg. Obertet az általános vita alkalmával tartott saját beszédéből olvasott idézetek által akarja megzafolni. A kormány sem azt nem akarja, hogy valamely képviselő örökre határozza meg a hivatalos nyelvet, sem azt, hogy egy évben többször megváltoztathassa ebbeli határozatát s örökös hullámzást idézzen elő.

Schnehl: azon lehetőség tekintetbe vételével, hogy a kisebbség nyelve emeltetik hivatalossá, oly módosítványt tesz, hogy ha a képviselő két harmada új határozatot kíván hozatni, az meg engedtesék. Az indítvány nem támogatatik.

Schmidt Konrad pártolja Obert indítványát, de nem okait. Nem lát nagy veszélyt e §. határozatában, csak hogy a municipiumok autonómiajába vág. A szász-törvény-hatóságok korszerű reformokon fognak keresztül menni, a megyék ideiglenes állapota, melyekben a kisebbség nyelve mint egy privilegium ként a hivatalos, nem irányadó.

Bohez el Sándor: A 12 §-t sem hyper-, sem illiberalisnak nem tartja, sőt azt hiszi, hogy az az országban megelégedést fog szülni; azért megtartása mellett van.

Schuller Liblőy a kormány-javaslat mellett szól.

Szavazásra kerülvén Obert indítványa csak a szászoktól pártoltatott, míg a kormányjavaslat 12 §-a a román többség által határozattá emeltetik.

Olvastatik a kormányjavaslat 13-dik §-a, mely következőleg szól:

„A közelek, rendeletek, meghagyások sat. mindenneme, melyek közvetlenül a községhez vagy törvényhatósághoz, egyházi vagy más féle testületekhez intézettek, a három országos nyelvek közül azon adandók ki, mely az illető község, vagy törvényhatóság ügykezelési nyelve, vagy melyet az egyházi vagy más testület használ.“

E § Pantiu, dr. Ratiu, Budake hozzá szólása után a bizottmányi javaslat 7. §-ának szövege szerint fogadtatik el.

Olvastatik a 14. §, mely következőleg szól: „A kölesönös érintkezésben a községek és törvényhatóságok saját ügykezelési nyelvöket használják.“

Dr. Ratiu közbe szurati kívánja „szintén úgy mint a felsőbb hatóságokkal érintkezésben.“

Gull nem ellenzi a módosítványt, csak-hogy ne „felsőbb“, hanem „előjáró“ tétessék. (Helyeslés.)

Pantiu a „törvényszékek“ kifejezést is felvételni kívánja.

Aldulean és Siaguna összetett módosítványa, mely következőleg szól: A „községek és törvényhatóságok, szintugy mint ezeknek hivatalai és a törvényszéki nem különben az egyházi s más testületek, valamint az egyházi törvényszékek is a kölesönös és az előjáró hivatalokkal érintkezésben saját ügykezelési nyelvöket használják.“

Olvastatik a 15. §, mely következőleg szól: „A cs. kir. katonai hatóságokkal érintkezésben a községek lehetőségig, a törvényhatóságok minden esetben a német nyelvet használandják.“

Schmidt Henrik derültéssel szült humoristicus előadással azon módosítványt tette, hogy a 15-dik §-ban a „cs. kir. katonaság“ mellé vétessék még fel a cs. kir. pénzügyi hatóság is, „a financer politika – ugymond – mint postulatumot mondja ki, hogy a pénzügyi kezelés lehetőleg egyszerű legyen. A mi

austriai financeriánk, amár egy nyelvel él, e postulatumnak még eddig nem igen felelt meg. (Derültésség). Mi fog még történni, ha polyglot pénzügyigazgatásunk lesz? oda jutunk ekkor, hová a selistyei követ egyhárszor (Siaguna) utalt, a babiloni toronyba.“ (Derültésség). Módosítványát még azszal is indokolja, hogy a „pénzügyi hatóság“ éppen oly birodalmi hatóság mint a cs. k. katonai hatóság.“ (Bravok a közepén).

Pop Leontin a 15. § elhagyását kívánja, miután az oct. diploma 2-dik pontja értelmében körvonaloza ez országgyűlés hatáskörét, a katonasággal levelezés módja feletti határozást nem tartja idetartozónak.

Dr. Rätz: Pap Leontint pártolja, mivel a a szoban levő §-t az előbbiekkal, melyek a jogegyenlőséget mondják ki, ellenkezőnek lenni találja. Ellenkezik e 15-dik §. az 1791-diki törvénnyel is, miután ez a hivatalos levelezésben a latin nyelvet állítja meg, de nem is kivihető, mivel a megékben és székeslyékekben nem tudnak németül. A német nyelvet csak az absolutizmusha bukkannánk vissza, mit e házban bizonyosra senki sem óhajt. Pártolja Pantiu is, de nem Schmidt Henriket, ha ez mindjárt csak egy fél szót is akar a 15-dik §-hoz hozzáadni, utóbbit már azért sem, mivel a péazügyről még nem volt szó.

Orosz nem pártolja Schmidt Henriket, mivel a hadsereg némesak birodalmi, hanem erdélyi nemzeti is. Tegnap indítványára azt mondá egy szónok, hogy nem lehet több egy hivatalos nyelvnél, ma már kettő lehet; ez következtelenség Pártolja Pap Leontint.

Trauschenfels Ferenc: A februári patens szerint a had- és pénzügy egyiránt közös birodalmi ügy. Ezeknek egységes kezeléséhez szükséges egy nyelv is. De különös, hogy éppen azok, kik azt tételizik fel, hogy az utolsó falusi bíró is mind három országos nyelvet tudja, e § intézkedésébe bele nem nyugodhatnak.

Eitel pártolja Schmidt indítványát. A 15. §. ellentétben van ugyan az 1. §-al, de nincs szabály kivétel nélkül. Sajnálva, ha a nyelvi egyenjogúság a végletegk vitetnek; mert ez körülbelöl oda menne ki, mintha mindenkinek jogosult kilátása volna gubernialis tanácsosi méltóságra.

Fogaras i: Méltóságos elnök! magas képviselőház! Gyakran voltam a testvér Magyarhon törvényhatóságainál tanuja azon kedvetlen viszonyoknak és viszályoknak, melyeket a katonasággal érintkezés éppen a nyelv miatt okozott, és megvallom, hogy azoknak megszüntetését magam mindig óhajtottam. Mert a cs. k. katonaságnak nyelve a német levén, a mennyiben öket e tekintetben kimélni lehet, ugy vélektem, hogy öket annyiban kimélni is kell.

En tehát igen röviden és pedig azon tekintetből, mert e honban oly törvényhatóságok vannak, melyek a 15. §. követéseit alig teljesíthetnek, értem pedig a székeslyékeket, hogy t. i. mindenesetre a katonasággal érintkezésükben a német nyelvet használják, én így szeretném lágyítani és módosítani ezen §-t: A „cs. kir. katonai hatóságokkal érintkezésben a községek és törvényhatóságok lehetőségig a német nyelvet használandják.“

En ugy gondolom, hogy ezáltal mindazon tekintet és kimélet, melyely a katonasági hatóságok irányában tartozik maga az ország; mert az ök kezökben van az anyagi hatalom és tartozik már azért is, mert ezen hadseregnek főparancsnoka maga a cs. kir. Felsőség.

De más részről azt gondolom, hogy mindazon kiméletnek és tekintetnek elég volna tve és nem volna nek nemely törvényhatóságok, nemely municipiumok vagy községek, arra kényszerite, hogy midőn keblükben oly hivatali egyen ntesen, ki ezen követelést, ezen igényt teljesítse, valami más módot keresni, hogy ezen törvénynek eleget tessen.

En ugy látám mind a két tekintetet, mind a két érdeket összeegyeztetve. A mi pedig Schmidt Henrik urnak ajánlatát illeti, azt teljességgel nem pártolhatom, már csak azért sem, mert a kormány maga sem kívánta ide a törvénybe iktatni.

Baritiu (kir. hiv.) Már az általános vita alkalmával kijelentettem, hogy e törvényjavaslat első és 15-dik §-a közt ellenkezés van. A 15-dik §-ban rejő kérdés följejtése végett visszatekintek a multba.

Jól tudom én azt, hogy csak egy osztrák hadsereg van, hogy annak fővezére t. i. az uralkodó maga, az egység érdekében az egész hadsereg számára egy s pedig a német nyelvet alapította meg. Az uralkodónak ebbeli jogát tudtommal a multban is elismerte e haza; de azt sobasem ismerte el, hogy mivel a hadseregnek csak is egy parancsnoksági és kezelési nyelve van, a népek is irányában csupán ezen nyelven kötelesek volna a hadsereggel közlekedni. Ha mi ezt ma elismernök, akkor ezen t. javaslat első §-ának nem lenne többé semmi értelme, mivel a nyelvi egyenjogúság azáltal mélyen meg volna sérteve, hogy a törvényhatóságok kötelezve lengyenek a hadsereggel német nyelven közlekedni.

Ezen igazságot maga az uralkodó s az illető katonai hatóságok is elismerték a lefolyt 170 év alatt; mert ugyan is soha azon gondolatra nem jutottak, hogy még csak a községet is a katonasággal közlekedésben a német nyelv használatára szorították volna. De sőt minden időben oly tapintatosan bántak e kényes téren, hogy a népség magát nagy részben megkímélve érezte. E mellett szól az egész régebbi törvényhozás.

Az 1791-iki 31-dik t. czikk arra kötelezi Erdély főhatóságait, hogy a főhadai parancsnoksággal latin nyelven közlekedjenek, és későbbre, tudom szerint a latin nyelv helyébe a német nyelv hozott be tetlegesen közlekedési nyelvvil a főhatóságok és főparancsnokság között; de alább t. i. a várme-gyékhez és annál kevésbé a községekig az-zal le nem hatottak.

A centrumból egy tisztelt tag társ fél-g komolyan és félig tréfásan azt mondá, hogy Erdély népei ezen § elfogadása által csaknem félhetnek e germanizálástól. En pedig éppen azt állítom, hogy ha ezen §-st jelen szöve-gében elfogadják, a germanizálástól való fé-lelem a legutolsó falusi községig újból föl-breszentetik. Már pedig azt hiszem, hogy egy-böles kormány mindenképp azon lesz, hogy ilyes alkalmakat lehetőleg kerüljön. S imo ugyanazon érdemes tagtárs még a mellett a pénzügyi hatóságokra is kiakarta terjeszteni ezen szabályt. Jól tudom, hogy ő ezuttal a februári patensre támaszkodik, s hogy ennek értelmében sürgeti a pénzügybeni lehetőleg szorosabb központosítást.

De kérem önök uraim! Jól jegyezzük meg, hogy midőn a februári patens elfogad-juk, azzal egyszerre, csak is az országra eső adójutalek megszavazásának, de nem ke-zelése és behajlásának jogát adtuk fel; ugy annyira, hogy én ezen kérdést a legrosszabb esetben is nyílt kérdésnek tartom, de oly nyílt kérdésnek, a melyről előlegesen is azt hiszem, hogy ez ország javára fog elődlni, ha a pénz-tígy kezelése a hazafiak kezében marad.

Ha önök a centrumból a pénzügyben szor-os centralizációt követelnek, s így annak ke-zelésénél csak egy nyelvet, ugyan mért nem kéri a politikai, igazságszolgáltatási keze-lesben is ugyanazon központosítást és egy nyelvet? Vagy talán azt mondják, hogy a pénzügyesség nem jön a néppel érintkezésbe. Sőt ellenkezőleg a pénzügy hivatalnokai és szolgálói a legutolsó faluig, és annak legsze-gényebb özvegyével mindennapi közvetlen érintkezésbe jöhetnek.

Már most itéljük meg uraim! hogy va-lamint az egész világon, úgy nálunk is senki jó szántából nem fizeti adóját, a helyett, hogy azt az illető anyanyelvén kérének ki, még né-mettől akarják felhajtani? S így a népek a kormány iránti rokonszenvét kockáztatni. Szinte 2 száz adja, hogy Erdély népei az osz-trák kormánynak adót fizetnek a nélkül, hogy az utolsó időkig azt német nyelven hajtották volna fel.

En tehát bátor vagyok a következő modi-sítványt a t. háznak ajánlani: „A cs. kir. kato-nai hatóságokkal érintkezésben a községek saját nyelvüket, a törvényhatóságok lehető-ség a német nyelvet használadják.

E modositvány támogatatik.

Rannicher: A kormány két okból ki-vánja e § kersztül vitetni. A hadsereg birodalmi intézmény s a pragmatika sanctio meg-tesztelése, a hadseregnek e szerint egy nyel-ve tehát a német nyelv lehetővé, semmiféle orsz. gyűlési határozat a hadsereg ezen egysé-gét meg nem határozhatja s nem kívánhatja, hogy a hatóságokkal más, mint német nyelven érintkeznek. De továbbá elvárható, hogy mid-őn a felelők anyai jogadatit, hogy a ható-ságoknak azon nyelven kell felelniök, melyen azok nyilatkoztak, akkor a hadseregnek is megadható ezen jog.

Siulutiú érsek pártolja Baritiut, mert ő is épp ezt az indítványt akarta tenni. Ha a községek németnyelven levelezésre szorítottak, kénytelenek lesznek, német jegyzőket drága pénzen tartani. Ily jegyzőt tartott Balázsfalva is, a ki nem csak hűtlenül viselte magát, ha-nem utóbb nyakára bágott az előjáróságnak is, pénzeket vett ki tetszése szerint, azokat fel-szedte s végre megszökött magával vivén a péntárt is.

Aldulean azon ohajtását fejezi ki, hogy a pénzügyhatóságok használják a német nyelvet; a napirenden lévő §-ra nézve pedig kül-önbséget tesz azon katonai hatóságok közt, melyek változnak s az opportunitás szempont-jából következő modositványt ajánl: „A cs. kir. csendőrséggel és cs. kir. hadkiegészítő parancsnoksággal a municipiumok saját hiva-talos nyelvökön, ellenben a többi katonai ha-tóságokkal a községek lehetőség szerint a municipiumok minden esetre a német nyelvet használják.“

Binder: Különösen Pop indítványa lepte meg s annak indokolása. A hadsereg csak-ugyan a megtestesült pragmatica sanctio, s feloldhatlan uniót képez az egyes országok közt. A hadsereg nem vihet magával tolmá-

esokat. Fogarasi indítványa megjegyzi, hogy a municipális hivatalnokok hivatra vannak mind a három országos nyelvet megtanulni.

Schuller Libloy: Ha a felelők meg-enzedetik nyelvük szabad választása, akkor a cs. k. hadsereget is megilleti e jog, külön-ösen minthogy a császár személyének képviselője. Csalolja Baritiu Alduleanu modositványait. Pártolja a kormányjavaslat szövegét.

A vita befejezésével a szavazás alá került, egyes modositványok kisebbségben maradtak, csak Baritiu mellett szavazott egyhangulag a román többség, s így határozata emeltetett.

Ülés vége d. u. 3¼ órákor.

Közelebbi ülés e hó 24-én. Tárgya a II-ik kir. előterjesztés följötti részletes vita folytatása.

S. Szt. György. (Háromszék) sept. hó.

Négy éve már, hogy az erdélyi ev. refor-matusok sepsi-szent-györgyi altanodája, a Ri-kán belüli székeselyes ritka áldozatkészségének s a kor szellemét méltányolni tudó józan eszé-nek ezen tanúsága dicső pályáján haladni kez-dett, a legedesebb reményekkel töltve el mind-azok kebelét, kik e tanintézet naponta elő-haladó virágzásában, életerős nemzetünk érte-lmesedésének s társadalmi emelkedésének leg-biztosabb zálogát látják. Sajnálandó azonban, hogy egy ily fiatal intézet utóttörő küzdelmei s a kezdet bajosságai mellett is szépen fejlődő életmozzanatai legfennebb ez iskola közvetlen szemlélői előtt ismeretesebb. Mert kivéve egy pár imitt-amott elszórt rövid hírlapi tudósítást, még nem találkoztunk a mindenesetre kitűnő képzettségű Háromszék illetékes értelmiségé-ből egyetlen előzékeny kéz, mely a hazai közmíveltséget s különösen a nevelés szent-tyégt eber érdekel kisérő közönségnek a nyilvánosság közegei által e tanoda alapulási, fejlődési jelen állása felől kellő tájékozást adni megkísérelte volna. Pedig egy oly tan-intézet, mely négy rövid év alatt a legnyomor-ubb anyagi viszonyok között négy rendes elemi s ugyanannyi középtanodai osztályt, szinte négyszáz főre menő élénk s jóra fogé-kony tanítványokkal képes felmutatni, melynek iskolai fegyelme, jó iránya s némely tanák-gában meglepő jelessége, hogy sokat ne mond-jak, legalább is 50 éves megállapodottságra mutat: minden bizonyonnyal megérdemelne figy-elmet egy a nemzeti előhaladás, közvilágosodás és népnevelés által érdekelt egyénnek.

Addig is azonban, míg e sokat ígérő tan-intézet keresett ismertetőjét megtalálni szeren-cés lehetne, legyen szabad e sorok írójának legalább néhány jellemzőbb mozzanatot pár vonással ismertetni, még pedig időrendi tekin-tetből jelenlegi igénytelen ismertetésben első tárgyaló választva a közelebbi lefolyt iskolai élet megnyitó ünnepélyt.

Valamint a többi testvér ev. ref. tanodák-ban, kivéve a m.-vásárhelyit, úgy itt is a tanév folyó hó 1-ső napján d. e. 10 órákor vette kezdetét, a mikor is a reformatusok ha-rangjai ünnepi módon meghuzattak, mire a még folyvást gyűlő tanulócsereg osztálytanító-i vezetése alatt a tanodai helyiségből, szokott rendben megindult a jókora távolságra fekvő városi imaházba, nem lévén eddigelő az isko-lának akkora tágassága terme, mely az ösz-szes tanulócsereget ilyes alkalommal befogad-hatná. A megelőző órán gyűlésezéssel foglal-kozó iskolai előjáróság templomi helyét el-foglalva várta a felérkező tanulókat s az azo-kat kísérő tetemes számú hallgatócsereget. A rendes éneklet megtörténte után helybeli le-kész-esperes s egyszersmind előjárósági tag n. t. Gödri Ferencz ur szószerke lépve rövid kezdő főhász után szívélyes hangon üdvözölte s buzdította az egybegyűlt tanulócsereget s az adott atyai intéseket buzgó imával zárta be, halákat adva Istennek a tanoda fenállásáért s áldást kérve igazgatóra, szülőkre, tanítvá-nyokra, házára, fejedelmre. A zárma s azt követő éneklet után a tanoda jelenlegi lelki-ismeretes fíradhatlan igazgató-tanára tekintetes Vajna Sándor ur lépett szószerke. Megval-lom, hogy mint az itteni körülményekkel ismeretlen, körülbelül valami papírosról leolvá-sandó tudományos beszédre várakoztam, tan-odai életemben leggyakrabban ilyenekhez le-vén szerencsés, s éppen ezért annyival ke-dvesebben valék illetve, midőn várakozásomtól jóval ellütöleg a t. tanár ur egy, a tanulók fejlettségéhez alkalmazott, s minden-esetre előre átgondolt, de nem leolvasott ér-zelemdu beszédecskével foglalta le szeretett tanítványai s a jelen levő hallgatócsereg eber figyelmét. Beszédje a következő:

Kedves tanítványok!

Minden örömem, vágyam, lelki nyugalmam egyedül alappa e tanoda virágzása, vagy más szavakkal e tanoda anyai gondozása alá bízott növendékek értelmi előhaladása, erkölcsi ne-mesedése.

Oly eredmények ezek, kedves tanítványok, melyek nélkül egy tanintézet — legyen az bár a legfényesebb tudományos akademia, vagy a legszerényebb falusi kis iskola — rendeltetés-e magasztos céljának meg nem felelhet: s azt az áldozatot, melybe létrehozatala került, bizonyosan meg nem érdemli. S hogy ha én most visszagondolok azon négy rövid esz-tendőre, melyeknek lefolyása alatt ez intézet egy meglepő gyorsasággal nyolcz éreteljes tan-odasztyára emelkedett; ha visszapillantok azon kedvező sikerre, melyet ez intézet tanítványai a lefolyt négy évi időköz alatt tudomány- és jó erkölcsben egyaránt felmutattak: keblem édes örömmel telik el, s rem tudok elég hál-átlat adni a kegyelem Urának, hogy legforróbb vágyaim, igénytelen törekvéseim egyedül czéljait teljesíteni engedte.

Vajha a kezdet nehézségeinek szerencsés legyőzése után a megszilárdulás boldogító ki-költőjébe mentől hamarabb bejuthatunk! Vaj-ha azon jóirányú törekvés, mely ez intézet növendékeit, a lefolyt idő alatt szüntelenül lel-kesíté, e tanoda életében soha meg ne lan-kadna, s az eddig tapasztalt tanulási buzgal-m, erkölcsi fedhetlenség ez intézet növendék-seregének ezutaa is oly becses, oly válhatlan tulajdonai maradnának, melyeket sem emberi ruzs akarát, sem a mostoha idők viharos já-rása soha de soha meg ne ingathasson!!

Éppen azért kedves növendékek, e tanév kezdetén is mi lehetne reám néz kívánatosabb s reátok nézt üdvösebb teendőm, mint atyai szeretet ösztöne érzésével felhívni benneteket, hogy az említett iskolai éreky buzgó köve-tésében továbbra is állhatatosan megmaradj-tok, ki emelvén ez alkalommal különösen azt, hogy csak is tanulási szorgalom s jó erkölcsi magaviselet által tehettek eleget legszentebb, leggyöngédebb tartozásaitoknak, csak is ez ál-tal lehettek kedves szülőiteknél háládatos gyermekei, s a mindenképp felelt szeretett hazának méltó polgárai.

A szülőknék ugyan is gyermekeikre nézve egyetlen legfőbb ohajtása, hogy azok szeren-céssek, valódiilag boldogok legyenek. Ezért nem számítja az édes anyja gyermeke élete-és egészsége fölött átvirasztott álmatlan óráit s egyéb lelki testi törődéseit; az édes atya — legyen az a legnyomorultabb koldus, vagy a leghatalmasabb király — nem tartózkodik sem-mi veszélytől, fáradságtól, örömet nélkülől az élet legégerszerűbb, legártatlanabb élvezeteit, csak hogy gyöngéden szeretett gyerme-kének jövőndő boldogságát biztosítsa, s benne egykor hanyatló korának reméltét gyámolat-örömeinek, fájdalomainak legfőbb, legtermésze-tesebb osztályosát felfalhabssa. S valjon, ked-ves növendékek, egy oly tanítvány, ki hely-telen magaviselet s dologtalan életmódja által embertársai becsillését eljászdolja, szíve, lelke nemestésére szolgáló kedvező körülményeket sajnálandó könynyelmiséggel felhasználni el-mulajta, megfelelehet-e a fölöle táplált szülői szépreménynek? visszazonhatja-e méltólag ke-dves övének kiapadhatatlan gondos szeretetét s minden földi értéket föltümlő áldozatait? Oh nem, bizonyosan nem! Egy ily tanítvány, kedves növendékek! nem egyéb, mint jobbra érdemes szülők háládatlan gyermeke, a hálá-datlan pedig — mint a példabeszél is tartja — a földnek legnehezbe, legmegvetendőbb terhe.

De továbbá, kedves növendékek! a banyag, vásott erkölcsű tanítvány jó hazafi sem lehet, hazája iránti kötelességeit, úgy a mint kell, nem teljesítheti.

Régen elhunyt őseink vért és életet áldoz-tak egykor e hazá s szent földjéért. A kö-vetkezett utódok évek hosszú során át egész a jelenig e drága áron szerzett birtokot gyako-rii armány s vadersókok ellenében is — bár több ízben halálos kűzdelmek között, de min-dig páratlan önmegtagadással, a legfeláldozóbb honszeretettel védtek, s mind ez ideig csonki-tatlanul meg is tartották. Most már rajtunk a sor, kedves növendékek! most már a mi kö-telességünk a dicső elődöktől átvett szép örök-séget, annak élelygőkeréből kibajított igazságos-jogai, s czélszerű intézményeivel együtt, férfiasan védni, oltalmazni, s annak idejében a nyomunkba lépő utódoknak épen, sértetlenül átiszolgáltatni.

De ezen magasztos feladatot csak is úgy teljesíthetjük, ha a mostani kor kívánalmái szerint magunkat nem csak testi, hanem lelki erőben is mások által fölül mulatni nem en-gedjük; ha lelki-tehetségeink szorgalmas műve-lésének, a különböző tudomány és művészet-i ágakban gyors előhaladásnak, a jó és igaz tantorhatlan szervezetenek alapját meg a szer-dülő kor fogékony éveiben megvetjük, s ez által magunkat oda képesítjük, hogy a felme-rülő nehézségek akadályokkal, fenyegedhető veszélyekkel, bátran szembezállhassunk, s jozan egyetértés, csüggedést nem ismerő kitartás által azok felett előbb több férfiasan győzedelmeskedhessünk.

Kitartó munkaszeretet, a jó és igaz fárada-hatatlan keresése vezéreljék tehát, kedves ta-nítványok, a most beköszöntött iskolai évben is, minden törekvőtök, minden lépőtök; ezek szolgáljanak nektek irányadón, vezéresillagul követendő tanulási pályákon, hogy így le-hessetek kedves szülőiteknél háládatos gyermekei, az imádtt hazának pedig egy-egy tiszteltem méltó jeles polgárai.

Isten áldása rajtatok s e tanoda mindnyá-

junk előtt annyira becses élete a jólléte fölött, most és minden időben!

Ezután ugyancsak a t. tanár ur azon va-lójában találó keblit rendtartásokat s iskolai szabályokat olvasva fel (esetlván ezekhez a mltsz egyházi főtanács ev. ref. tanodáinkat általában kötelező fegyelmi szabályainak e tanoda helyi viszonyaihoz is illő pontjait), melyeket ez iskola alapulási-akor idő és körül-ményszerűleg maga tanár ur állított össze, s melyek azóta ez intézetben érvényre jutott jó rend s páratlan fegyelem alapjául szolgál-nak.

Ezen szabályok utján tudtuk meg, hogy a s. sz.-györgyi ev. ref. tanoda újonnan be-lepő tagjának beiktatási díja (taxa ingremia-tionis) 50 o. é. kr. köztandij egy egész évre az 1-ső és 2-dik elemi osztályban 1 o. é. frt, a 3-dik és 4-dik elemi osztályban 2 o. é. frt, középtanodákban pedig különbség nélkül 3 o. é. forint. Ezen kívül a köztantermek fűtő-sére, tisztán és jókarban tartására, felszere-lésére, „használati-díj“ czim alatt fizet éven-tínt mindenik tanítvány különbség nélkül 50 krt o. é. Továbbá a rendes privát tandij mi-nimuma a „szervezeti javaslat“ erre vonat-kozó pontja szerint egy évre itt is mint a többi testvér tanodákban 4 o. é. frt. De mind-ezen fizetések alól ki vannak véve előjárósá-gilag az ugynevezett „díjmentes tanítványok.“ A díjmentesség megnyerésére kívánatik, hogy az illető ahoz való igényeit saját egyháza papjától nyert s egyik tanodai gondnok által aláírt szegénységi bizonyítvánnyal tanúsítsa. Végre a tanodából kilépő tanítványok kiveen-dő bizonyítványaikért, ha azok elemi osztályra szólnak 30 krt, ha pedig k. tanodai osztály-ból adatnak 50 krt fizetnek, de a díjmente-sek rendszerint ez alól is kivannak véve. El-ismerséssel kell kiemelní a váltságosság gyako-r-lására vonatkozó szabályokat, melyek szerint vasnap s más ünnepnapokon is mindenki saját hitfelekezete templomában megjelenni szorosán köteleztetik, s a kik más hitfe-kezettől lelkészől nyerneek vallásos oktatást, közviszálakot tartása előtt előmentük mivolt-táról, az illető lelkészől bizonyítványt mutatni tartoznak. A helyi körülmények s a tanító erő mekkoraságához képest, a mennyiben itt a nyolcz osztálytanitóból szokott kitelni a más tanodáknál szokásos magántanító testület is; elég czélszerűleg van berendezve a privát ta-nítás. Egy szóval, már csak a nem nagy ter-jedelmű, de az iskola minden főbb viszonyai-ra kiterjedő szabályok tapintatos és méltány-landó összeállítása is eléggé bizonyítja tan-vezető tanár ur azon érdemét, miszerint fon-tos állomása elfoglalásakor teljes tiszta tuda-tával birt a rábízott terhes feladat helyes meg-oldásának. A jelen tanévi osztálytanító állo-mások e tanodánál a következő egyénekkel vannak betöltve, a középtanodai osztályokban: Kis Albert, Zajzon Farkas, Vas Tamás és Demes József; az elemi osztályokban: Gyár-fás Sámuel, Magyarai Károly, Szakács Károly, Orbán Antal és Dancs Ferencz rajz- és szép-írástanító.

Adja Isten, hogy tapintatossága s a köte-lesség teljesítésben fáradaimat soha sem szá-mító buzgalma, igyekezete következtében a székelyföld keblében századokon át virágo-zék s nagyra nőjön a tudományok e szerény kis hajléka!

Rónai.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Az alföldi szülőkölök felségelésére a nemeskeblit báró Józsika Leoné összesen 82 frt 70 krra menő gyűjtéleket küldött be szerkesztőségünkhez, melyet a megalakulóndó inségtügyi bizottmányunk kézbesíteni köteles-ségünknek tartjuk. Az adakozók nevei ez iven a következők az adott összegekkel együtt: báró Józsika Leoné gyűjtő 20 frt, b. Józsika Lajosné 19 frt, b. Józsika Rózália 1 frt, báró Józsika Irén 1 frt, b. Wesselényi Ferenczné 5 frt, b. Györfly Lajosné 2 frt, gr. Kemény Miklósné 1 frt, gr. Bethlen László 1 frt, gróf Teleki György 2 frt, Gámán Ferenczné 2 frt, Szabó Miklósné 1 frt, Szigeti Kata 1 forint, Holczér Ignác 1 frt, Kelemen Elek 1 forint, Bagosi K. István 1 frt, Miron Kata 2 forint, Merza Lukács 1 frt, ifj. Merza Kristóf 40 kr, Gerzon Rebus 40 kr, Kacz Izraelné 1 forint, Kacz Jakab 1 frt, Kacz Ferenc 1 frt, Benedict Mór 1 frt, László László 1 frt, Deutsch József 1 frt, Pap Mihály 1 frt, Kimpán Sándor 50 kr, Naphtali Mór 50 kr, N. Sándor 1 frt 50 kr, G. Eduárd 50 kr, W. H. 5 frt, T. W. 1 frt, St. M. 1 frt, P. M. 1 frt, N. N. 1 frt, egy valaki 1 frt. **Összes összeg 82 frt 70 krajczár.**

— N a g y J a k a b j e s e s E u r o p á b a n egyedül tilinkó-művészek közlünk melótán a napokban, újdon készített kokuszfa tilinkóját szándékozzán bemutatni; azonban Wilmers hangversenye s a színházi előadások miatt hangversenyeit elhalasztá. Reméljük azonban, hogy a mi halad nem marad. Jakab ur új hangszerén volt alkalmunk játéka hallani, s valóban bámulandó technikája van, a mi mel-

lett a kokusz tilinkó hangja tisztább s művészebb, mint volt a bodzafé, melyt iteni hangversenyéből ismerünk. Ha ő Bécsben, Pozsonyban s több kintin városokon előbbi tükletlenebb hangszerrel nagy tetszést aratott, kérdésen kivül most csak nagyobb remélhet. Utóbbi időkben Szebenben hangversenyzett sikerrel, és gróf Montenoio főhadparancsnok ajánlta is öt udvari előadásokra. Legküzelebről ma szombaton Tordán ad hangversenyt, honnan vasárnapra Maros-Ujvárra megy, hová barátságos meghívást kapott.

— Eötvös József bárónak ő Felségénél a múlt hét végén történt kihallgatásáról, melynek szerencsés eredménye már tudva van, a „Wanderer“ részletekben írja: Ő Felsége beereszkedett az inség állapotának tárgyalásába általában, s oly szakismerettel szolt ahhoz, mely ezen főfontosságú ügy részletes tanulmányozásáról tett tanúságot. A fejedelm minden szavából azonban egyszersmind a legszívesebb részvét szolt a végzet által oly súlyosan látogatott országgrészek sorsa iránt, mihez azon biztosítás csatlakozott, miszerint ő Felsége mindent elkövetend, hogy a szükölködök inséges helyzetét enyhítse s a csapás további következményeit, mennyiben tehetőségben áll, elfordítsa. B. Eötvös, melyen meghatva ezen nagylelkű részvétől, meleg szavakban fejezte ki köszönetét e császári kegyért, örömeteljesen vállaltva magára a küldetést, melynélfogva a Császár érületét honfitársaival tudatja. A „P. H.“ bécsi levelezője közli továbbá, hogy ő Felsége az alkalommal a nemes báróval a hazai köztügyek fölött is legk. szóba credni méltóztatván, ezen ügyek iránt szintén nagy rokonszenven méltóztatott legmagasb nézeteit nyilvánítani.

— A bécsi nemzeti bank ismét ad pénzkölcsönöket Magyarországnak, csak hogy, mint a „P. L.“ írja, most nem mint előbb 32, hanem csak 10 évre, úgy, hogy ez idő alatt a kamatok mellett a tőkének 15 százaléka lefizetetik, s a fenmaradó rész a tizedik év végén fizetendő le. Hallomás szerint több községnak is adott volna már a bank kölcsönt, de csak olyanoknak, melyek községi birtokot állhatnak biztosítékul; míg azon községek, melyek ilyen nem bírnak, és hol az egyes lakosok birtokai ajánlatnak biztosítékul, nem részesítenek kölcsönben.

— Bathányi-Praxin Julia grófnő f. hó 18-kán játszta Ricourtnál az első felvonást Phédraól. A drámai conservatorium nézőhelye egészen megtelt a franciaia előkelő társaság tagjaival, kik roppant lelkesedéssel és tapsviharral fogadták hazánk leányát. Előadása mindenkit elragadtott s mind ez csak buzditásul szolgál további kitaró törekvésre a pályán, melyet magának választott. A grófnő november első felében lép fel a „Theatre Français“-ban, mi arról tanuskodik, hogy a ki valamely célt kemolyan kitiz magának, s lankadatlan törekvéssel halad feléje, a siker töle el nem marad.

— Bánk bán három színész által előadva. A „Mátra“ írja, hogy Gyöngyös közleében Atkár faluban egy három egyénből álló színészársaság Katona „Bánk Bán“ című 5 felvonású szomorujátékát adta elő. A társaság igazgatója visszavarázsolta magát Shakespeare klasszikus idejébe, midőn a szinpadi „királynék még borotválkoztak“, „Melinda“ szerepében lépett föl, Gertrud királyné szerepére pedig egy tenyeres talpas delnöt nyert meg a konyha-birodalomból.

— Mint Párisból írják, az ottani kormányának szándoka, hogy biztosító társulatának Ausztriában üzletnyitást eszközöljön ki, és ha e törekvés itt ellentállásra találva, az osztrák társulatok számára elzártnak Franciaország, s az eddig már öt működő osztrák társulatnak annyira megnévezettnek az üzlet, hogy kénytelenek lennének Franciaországhól visszavonulni.

— A bécsi es. kir. arsenál számára készülő carrarai márványszobrok közé közelebről gr. Nádasdy Ferenczét rendeltetett meg, Malgrati Angelo szobrásznál; az ily szobrok 3000 frtba kerülnek egyenkint. A Pálffy-féle szobrot a grófi család maga fogja készíttetni.

— Dr. Generini, a triesti „Baba“ napilap szerkesztője, azt közölte lapjában, miszerint III. (Ausztriában V.) Frigyes Habsburg-házból való uralkodó, felsőségi jogainál fogva — mint n.ondják — több triesti zavargót halálos büntetéssel fenytetett. Ezen közleményért Generini mint az uralkodó ház egyik tagja ellen sértést elkövető, büntvnd alá vettett, mely alól bizonyítékok hiányában felmentetett ugyan, hanem a sajtótörvények áthágásáért két heti fogságra, egy hétig külön záratva ítéltetett el két alsóbb folyamodási bíróság által; s hir szerint megtagadtattott tőle a rendkívüli fölebbvitel. (V. Frigyes közel négy század előtt élt.)

— Tordáról nagyon furcsa s szánduk felvilágosításával nem igen összeférő eseményről tudósítják a „K.“-ot: F. M. polgárhoz a napokban egy asszony ment, s magát magyarországi szükölködöknek adta ki, sziveséggel fogadtattott. Hogy e sziveséget meg-

hálálja, elhitette a gazdával, hogy házában kínos van, mit ő, mint ki varázserővel bír, észrevett és kivenni is képes. Kivihetésére szüksége volt 50 frt bankóra és 2 tallérra, miket a könnyenhiwő gazda előeremett. Ekkor az asszony, mint a gazda bívé az 50 frtot, de valóban csak hőlmi roz papirt elégetett, s hamvát a tűzhelyre tevő, mint hol a kínestet gyanítá. S meghagyva, hogy nélküle a kínestet onnan kivenni ne próbálják, mert akkor az elrejtetik, rövid időre eltávoztott, hogy holmi szükségéseket beszerezzen. Többé vissza sem tért. A gazda nevével, nem tudva ellentállani a vágnak, addig turkálták a tűzhelyt, míg a kemence összeomlott. A banya pedig, ki mint utóbb kintit, egy esaló cigányuló volt, eddig másoknak hint port a szemökbe.

— Egy pesti cselédleány az alsó dunaparton, egy gyümölcsösúr alföldi magyar menyecskét szolított meg, hogy vegye át az ő három hónapos gyermekét, és szoptassa meg, minthogy mellfájásban szenved, a jölektől nő átvette a gyermeket, az anya pedig elment, hogy egy meszely sört hozzon. Nem is ment többé vissza. A nyakán maradt csecsemő a nő a város atyáskodására bizta.

Nyilt rovat.

A „K. Közlöny“-nek 98-dik száma alatt aug. 20-ról a háromszéki központi bizottmány augusztus 12-én tartott ülését illetőleg, esepert Kis Mihály urnak egy cikkje jelent meg, melyben elveimmel és nézeteimmel merőben ellenkező nyilatkozatokat a szavakban iratottat: „Cseh Ignác hajlandónak nyilatkozik azon nézettel választani, hogy a megválasztandó követek egyenesen benemenek az országgyűlésbe, s ha tán ott nézetük ellen folyva valami, az ellen óvást jelenteni“ stb.

Ki a központi bizottmány hivatásával s utasításával ismeretes, mindjárt beláthatja, hogy tisztelendőségének tollát személyeskedés, mire tudtom szerint alkalmat nem adtam, vezette, vagy más által eszközül használta, mert a központi bizottmánynak utasítása tartja, hogy a választás szabadságára semmi nyomást nem gyakorol, sőt a felett örködik, s így az elnök mint kormány organuma előbeszédjében ha ajánlotta is, hogy hassanak a választókra, hogy oly követet válasszanak, ki bejegy; de tanácskozási és elhatározási tárgylul ki nem tűzte, hogy alkalom nyílhasson sem nekem sem másnak azon hajlandóság nyilvánítására, mi a czikkbe nekem tulajdonított szavakban íkattva van. Több tagtársaim is e czikkben sértve vannak, mert oly erélytelenségnek és járatlanoknak festenek le, hogy ha Sz. G. ur hosszas hallgatás után fel ne szólaljon, sikerül ez a szabadválasztás elnyomására indítványozott határozatnak létrejöni; mily méltatlanul sértettek ez ingatagsággal, a választás eredménye minden kerületben megmutatta; vezényletem alatt, mint bizossági elnöknek, gróf Mikó ő nmlga előbb ugyan 7 szavazatot híjjával, de második választáskor az öszszet nyerte, mert senki másra nem szavazott.

Mi a közlemény szövegét illeti, sem a tárgyak, sem a szavak egész hűséggel azon renddel, a hogy lefolytak, előadva. Szóváltás köztem és Sz. Ger. ur közt a távirózás felett folyt, de sem azon szavak, sem gondolatok, melyek nevem után irattak. Sőt sem gyorsíróját, sem magát a közlőt a gyűlésben nem látván, jogosan mondhatom külön kamarán kidolgozott, s annyi intermezzókkal felezizomázott munka. A czéltől sértéseket visszautasítom, és a közlő állásához nem illő kohlmanynak nyilvánítom, egyebiránt bizossító czikkirő tiszteletes urat, ki a közlegyek iránti részvétet ily büles tapintattal mozdítja elő, hogy rólam többé papolni nehezen lesz alkalmá; mert a magányból, hová sok küzdelmek után visszavontam, s korombhoz képest jogosan pihenhetek, többé elv-barátom bizodalma se terel ki. Sz. Katolnán, sept. 15-én 1863. Cseh Ignác.

POLITIKAI HIREK.

Angolország. London, sept. 21. A lapok valamennyien Oroszország makacs válasza ellen nyilatkoznak. A „Morning Post“ dicserő a lengyel kormány nyilatkozványát. A „Daily Telegraph“ azt az ohajátását nyilvánítja, hogy a nyugati hatalmak ismerjék el a lengyeleket hadviselő félnek s szállják meg Lengyelországot. Az „Advertiser“, „Observer“, „Examiner“, „Spectator“ és „Star“ hasonló értelemben nyilatkoznak.

A londoni kabinethez intézett orosz válaszjegyzék sept. 7-dikén kél s a következő tartalmu:

„Napier lord kormány megbízásából közlöttem velem Russel lord sürgönyét, a melynek másolatát ide mellettelem excellentiád számára. Ez, válasz jul. 13-iki sürgönyömrre, melynek ő brit felsége első államtitkárával való közlésére önt felsőlötöttem volt. Ez okiratban jelentkező nyilatkozatokat egyetértési vágy lengi át.

Amaz előterjesztések vételekor, a miknek tételére Russel lord ezáltal inditva érte magát, bárha ő brit felsége kormányának nézetei iránt mindig tekintettel voltunk, még sem lehet számlakozásunk kifejezését elmulasztanunk, a midőn abból azt kell következtetnünk, hogy az általunk kiűzött célt elérhetnünk nem sikerült. Attól a perctől kezdve, a midőn ez az eszmecsere csak nézeteink különbözéségeinek constatrozására és megerősítésére vezetne, békülékeny érzelmeink ellenére látszanánk működni, ha ezt az eszmecsért még továbbra nyujtanók s abban a hitben vagyunk, hogy e tekintetben ő brit felsége első államtitkára nézetében megegyezünk. Ennél célszerűbbnek tartjuk, figyelmét sürgönyének ama főbb pontjaira irányozni, a melyekre nézve, a mi legalább a szándékot illeti, egyetértünk ő brit felségének kormányá ohajjta, hogy a lengyel királyság minél előbb oly helyzetbe jusson, a mely által ebben az országban és Európában a béke helyreállna, s a mely a kabinetek egymás iránti viszonyát biztosítaná. Ebben az ohajjásban teljesen osztozunk, s a mi csak töltékn függ, mindent elfogunk követni ennek megvalósítására. A mi fölséges urunkat Lengyelország irányában folyvást a legjobb szándék, s az idegen hatalmak irányában békülékeny hangulat lelkesíti. A bármily nemzetiségl és hitvallásu alattvalói jóléteért való gondoskodás oly kötelesség, a mit ő császári felsége Isten, saját lelkiismerete és népe színe előtt vállalt magára. A császár minden gondoskodásával törekszik e kötelességet teljesíteni.“

Franciaország. Páris, sept. 20. A Franciaországhoz intézett orosz jegyzék csaknem egyező tartalmu a Londonba küldöttel. Csupán egy pontja van, a mely amabban nincs meg s a következőleg hangzik:

„Drouin de Lhuys ur sürgönyéből csupán egy pontot emelünk ki, mely érdekünkben áll, hogy jövendőre minden félreértésre szolgáló okot kikerüljünk. Ertem itt a Drouin de Lhuys ur által ismételve és különbözö alakban tett czélszát Oroszország nyugati tartományaira, mintha ezek bizonyos tekintetben bele volnának foglalva ama nemzetközi szerződésbe, a melyek által 1815-ben a varsói hercegség sorsa szabályozva lön. A császári kabinet ezt az álláspontot teljességgel, még a legkorlátoltabb mértékben sem engedheti meg s felkérem excédat, ismételje Drouin de Lhuys ur előtt korábbi sürgönyömben tett nyilatkozatomat, hogy ő felsége minden készsége mellett, a hatalmak iránti kötelezettségeit teljesíteni, birodalmának ama részeire, a melyekre semmi nemzetközi szerződés nem alkalmazható, minden czélszát, még barátságos eszmecsere közben is kerekén visszaszánt.“

Az orosz válaszjegyzék megérkezése óta ismét a lengyel kérdés teszi a napi politika legérdekesebb tárgyat. A „France“ az emlitett válaszról azt írja, hogy az minden újabb kibékítési kísérletet lehetlenné tesz. Az értekezés most már meg van szakitva s csak akkor kezdődhetik ujából, ha a pétervári kabinet maga kezdeményezne békülékeny javaslatokat. Egy oly hosszú emlékirat helyett (érti a válaszjegyzékhez mellettek terjedelmes memorandumot, a melyet rövid kivonatban multkor ismertettünk), a mely csak azt bizonyítja, hogy milyen sok fáradságba került Oroszországnak a maga igényeit támogatni, jobb lett volna egy congressus tartásába beleegyezni. Ha mindenkinek joga van, így végzi a „France“, valamely szerződést a magacrdékében és modorában értelmezni, akkor mire valók a szerződések?

A „Sicel“ azt kérdi, hogy hát már a három hatalom annyi zajt hiában ütött volna s megengedi e, hogy egy vértanu nemzetet a közlegő tél folytán kiirtsanak a nélkül, hogy legalább hadviselő félnek ismerné el? Ő azt nem hiszti; mert ha Oroszországra súlyosul a felelősség azokért a következményekért, a melyeket a lengyelországi nyugtalanságok maguk után vonhatnak: ugy bizonyára Francia-, Angolország és Ausztriát is terheli egy más borzasztó felelősség, t. i. azokért a következményekért, a melyeket a lengyel nemzetiség megsemmisítése eredményezhet. A mi minket illet, írja a „Sicel“, támaszkodva a három nyugati hatalom által tett nyilatkozatra, soha sem szünendünk meg a közvéleményt ébren tartani, hogy hivatalos segély hiányában, mindenkünk egyen-egyen nyujtsunk testvéri segélyt e nép gyámolítására.

Az „A. A. Ztg.“ párisi levelezője szerint franciaia politikai és pénzügyi körökben az a vélemény uralkodik, hogy a három hatalom teljes visszavonulása a lengyel kérdésben lehetlenség. Ha az Oroszországgal való értekezésnek vége szakadt, ez csak a diplomatiái cselekvés végét jelenti. De a három nagy hatalom között tovább fog folyni a kérdés tárgyalása, a mi, a három sürgönyben foglalt érvek észantszeri kifejtése folytán, kénszerítő eljárásra kell hogy vezessen. Bégi idő óta most ujából harcias gondolatok merülnek

fel, a melyeknek nyomása a bürzen is meg-látszik.

Orosz- és Lengyelország. A csatafér ismét élénkebbé kezd valni. A kalisi és lublini vajdaságokban számosabb felkelő csapatok működnek, mint valaha. A krakkói vajdaságban is új csapatok állottak elő, a melyek egyikének Eswia tájéján szerencsés csatája volt. Masowiaól jövő tudósítások Sokolowski és Zielinski felkelő vezéreknek több győzelméről és előnyeiről szólnak.

Az oroszok e hó 15-én Lutomierz városba bevonulván, másnap „hadtani tekintetekből“ a város összes lakosságát lemészárolták.

A varsói állapotról ezeket írják: Minden házat, még a vendégfogadókat is zárva kell tartani; bárkit is csak csemetésre vagy kopogtatásra bocsátanak be. A büntetés, kapu vagy ajtó be nem zárásáért, első ízben 50 rubel. Mintegy 50 házi gazdán már fel is vették. Az utcákon csak utlevéllel lehet járni. Minden utcazszegetlen utlevél vizsgáló bizossók által kell fedeztetel, a kik minden elmenőt megállítanak, utlevéllel láttamozzák s ugy bocsátják tovább. Egy utcai utlevél ára 20 kopek s három napra érvényes; minden láttamozásért 3 kopek fizetendő. Ez még mind csekélység a jövőre életbeléptetendő rendszabályokhoz képest. October 1-jén egész Varsó meg kell hogy változtassa lakását. Polgárok, hivatalnokok s különböző állásbeli egyének mind más más utcákban kell hogy lakjanak, még pedig úgy, hogy egy utca első számu házában mind olyanok lakjanak a kiknek nevei A., a másodikban a kiknek B. betűt kezdők és így tovább. Minden lakosnak egy könyvet kell magával hordozni, a melybe az illetőnek a rendőrség által megállított magavisele van beírva. Ha valakit az utcai rendőrbizossók feltartóztatnak és nincs nála a könyv, azonnal fogolylyá teszik. Ha nála van, a rendőrbizoss azt írja belé, a mit éppen szeszélye hoz magával: hogy néz ki, minő politikai jellemet árul el külseje, melyik ház előtt tartóztatott fel sat.

És daczára e hallatlan rendőri zaklatásnak, e hó 16-án 40.000 rubel értékű kamatszélvényt váltottak be az országos hitelintézet pénztáránál, az államkincstáról minapában elvitt záloglevelekről. A rendőrség nyomozta a szelvények birtokosát, de siker nélkül.

Allenstein poroszországi város közleében a csendőrök egy Lengyelországha szánt fegyverszállítmányt tartóztattak le. Kísérte a szállítmányt egy berlini és egy köngsbergi tanuló; a fuvaros jamovi lengyel, a kalauzok egy Neidenburg kerületi porosz. A lofgalt fegyverek: 80 szuronyos puska, franciaia gyártmány, 50 pisztoly, 53 lovassági kard, 100 kardszij s mintegy két mézsányi ólom. A szállítmány körül volt egyéneket fogságba vették.

Krakkóban e hó 19-én egy tölténykészítő műhelyt fedeztek fel s benne mintegy 4000 kész töltényt, egy mázsa hegyes golyót, egy lá" a löpört s tölténykészítéshez való eszközöket foglaltak le. A tölténykészítő egyének ellillantak.

Mexiko. Legujabb tudósítások szerint Mexikonak minden nagyobb városa, Matamorost kivéve, franciaik vagy a velők szövetezett mexikói csapatok által vannak megszállva. Yucatanban is a franciaia beavatkozásra nézve kedvező mozgalom ütött ki.

Ujabbak. Bécs, sept. 24. A „Vaterland“ egy cikket közöl „Miksa császár“ czim alatt, a melynek kezdő sorai szerint Ferdinánd Miksa főherczeg ő felsége szilárdul elhatározta, hogy a mexikói trónt elfogadja. „Magától az ország népétől, nem valamely idegen hatalomtól fogadja el a trónt, a melyre birodalmának öszszes alattvalói birtk meg. A főherczeg, mint törvényes fejedelm, mint ausztriai meg Mexikoba; hazájáról soha sem fog elfelejtkezni és mi sem ő róla“ — írja a „Vilad“.

— London, sept. 23. A „Morning Post“ inti Németországot, hogy óvakodjék a szövetségi végrehajtástól a schleswig-holsteini ügyben. Anglia, habár békeszerető, egy Dánia elnyomásra intézendő kísérletet nem tudna közönyösen elnézni.

Gabonaár Kolozsvárt September 24-n 1863.

(Bécsi mérője osztrák értékben.)

Tisztabúza 3 frt 40 kr. Elegybúza 2 frt 80 kr. Rozs 2 frt — kr. Arpa 1 frt 30 kr. Zab 1 frt — kr. Török búza 1 frt 90 kr. Pilyóka — frt 60 kr. Marhahús 10 kr.

Bécsi börze September 25-kén: Nemzeti kölcsön 82.85. 5% Metalliques 75.60. Bank-részvény 795. —. Hitel részvény 190.60. Váltó Londonra 111.10. Ezüst 111.15. Arany 5.33 1/2. 1860-diki Állam kölcsön 99.70.

September 23-án: Urbéri kárpótlási kötvény: Magyarországi 77.25. Erdélyi 74.75.

T. és felelős szerkesztő DÓZSA DANIEL.

H I R D E T É S E K.

HIVATALOS.

Sz. 2589 - 1863

(202)

(2-3)

Házhely eladási hirdetmény.

Kolozsvár sz. k. városa közönségének tulajdonát képező azon pusztá hely, mely a lebontott ugynevezett Monostorkapunak alaphelyéből a külmonostoruteza kezdetén az északi oldalon az ottan tartatni szokott tizedi vízfeeskenő szinje helyével együtt 26 1/2 □ öl területű; valamint szintén az eladandó pusztá hely északi oldalát elrekesztő vékonyabb s a néhai Décsi János féle (sétaterutszai 2 ik sz. alatti) teleknek keleti végénél **Kandia** utca felé vonuló magasabb s vastagabb várfal részek is, a városi v. e. közönségnek f. év június 6-án kelt, és tanács által is osztott 152-1863 közs. számú végzésénél fogva részint helyszélesítés, részint pedig utcaadiszítás tekintetéből örök áron a legtöbbet ígérőknek kész pénzért s mindenesetre a beépíthetősre kijelölendő helynek, egy a vevő által bemutatandó s a Tanács és v. e. közönség által helyben hagyandó terv szerint a lehető leg-rövidebb idő alatti díszes beépíttetése föltétele alatt eladati határozattal; a földkiáltási ar 1 ör a pusztá helyre nézve 600 az az hatszáz oszt. forintban, 2-or a vékonyabb várfalra nézt 40 frt 7 1/2 kr az az negyven forint hét és öt tized krban, 3-or a vastagabb várfalra nézt pedig 85 frt 3 1/2 kr az az nyolczvanöt frt három és öt tized krban, összesen tehát 725 forint 11 krban az az hatszáz huszanöt frtban és 11 krban állittatván meg.

Vásárolni vágyók a f. év **october 12-én d. e. 9 órakor** tanácsbáznál az emeleten 4 ik számú gyűlésteremben tartandó nyílt árverésen s a földkiáltási összeg 10% nak bencapénzül letovése, és birtok vásároltatási képességük, valamint az építés igényelte vagyoni tehetőségük hiteles tanúsítása mellett megjelteni felhivatnak.

Az örök vásári szerződés föltételei felől értesítést vehetni esk. közs. szónok t. Simon Elek úrtól tanácsbáznál emelet 3 ik számú irodában.

Kolozsvár sz. k. város Tanácsának 1863-ik év sept. 12-én tartott üléséből.

Kiadta **Elekes András**, h. aljegyző.

NEM HIVATALOS.

(166)

(8-8)

Bérbe kiadó bólt és szállások.

A két víz közt a ma'ommal átellenes soron **26. számú telken** jövő szeptembély- napon kezdve következő kiadó szállások vannak:

1-ször. A földszinti soron elől egy szoba, mely boltnak is használható mellette egy oldalszoba, közbül konyha, bátul két szoba, melyek egyike kamarának használtatott s használható.

2-szor. A telek háttérében egy nagy terem, mellette konyhánál használható előszoba, azon tul két szoba, melyek a baszocbérli kényelmére ki foguak újittatni.

Az 1-ső tétél alatti lakosztályból kiadható csak a két első szoba és konyha is.

Értekezhetni a „K. Közlöny“ szerkesztőségénél.

(197)

Hirdetés.

(3-4)

Mlgs gr. **Bánff Béla** urnak Tordamegyében a Marosfolyan partján fekvő rész jószága, illetőleg udvarilaka, a piac közelében lévő vendégfogadója, folytonos kormaróhatási joggal; az országos és heti vásári jövedelmekből az irt gróf urra eső osztalék: továbbá a m. ludasi határon tagosított összes földbirtoka u. m. 164 hold 1480 □ öl kiterjedésű szántóföld, 338 bold és 620 □ öl kaszálló, és 889 hold 1483 □ öl kiterjedésű legelő, a jövő 1864-ik évi aprilis 24 ik napjától kezdve, hat egymásután következő évekre, haszonbérbe lévő kiadó: a kivenni szándékozó jelen évi december 25-éig értekezhetik arról Kolozsvártt, k. szénutczában 47 sz. alatti báznál lakó **Ürmösi Samuval**, kinél a haszonbéri szerződvény feltételei is megtekinthetők.

(96)

26/0

(7-7)

Cs. kir. szabadalmazott és első amerikai

és angol királyi szabadalmat nyert általában kedvelt

ANATHERIN-SZÁJVIZ
bécsi fogorvos **POPP J. G.** urnak. Ára 1 ft. 40 kr. oszt. értékben.

FOG-OLAJ,
melylyel az ember sajátkezüleg dughatja be odvas fogát. Ára 2 frt 10 kr.

Cs. Kir. Legn. Kivált.

ANATHERIN-FOGPÁSZTA. Ára 1 frt 22 kr.

NÖVÉNY-FOGPOR Ára 36 kr. o. é.

BIZONYTOSOK:

Kolozsvártt: **WOLFF J.** és **Mátyás J.** üzvegyénél. Tordán: **Wolff G.** gyógyszer. Szebenben: **Zährer** és **Müller**, **Steiner** gyógyszerész. Brassóban: **Jekelius Adolf**, **Fabick János** fiai és **G. János** fiai. **Károly-Fehérvártt:** **Sander** gyógyszerész. Ruzs, **Wagner** könyvtáros. **Segesvártt:** **Misselbacher J. M.** **Beszterczen:** **Nusbecher K.**, **Dietrich** és **Fleischer**. **Décsen:** **Kremer S.** **Déán:** **Büchler A.** **Medgyesen:** **Folbert** gyógyszer. **Nagy-Enyeden:** **Trajanovits Ede**, és **Oberth J.** gyógyszer. **uraknál. N.-Váradon:** **Schnurr Ferenc** és **Janki J.** **Huzella.** **Fogarason:** **Nehrer. M.** **Vásárhelyt:** **Bucher D.** és **Fogarasi. Balázsfalván:** **Korvig T.** **Szászvároson:** **Démian D.**, **Leonhardt J.**, és **Wostch** gyógyszer. **Szász-Régenben:** **Trangott** és **Wachner.** **Zilahon:** **Weiss S.** gyógyszer. **Debreczenben:** **Götl.**, **Borsos** gyógyszerészeknél, és **Csanak J. S.-A.** **Ujhelyt:** **Deutsch József.** **Szinyér-Váralján:** **E. Gerber** gyógyszer. **Szathmártt:** **Veisz J.** **Márm.-Szigetén:** **Hoffman** és **Rath.** **Holdmező-Vásárhelyt:** **Wagner K.** gyógyszer. **N.-Károlyban:** **Jellinek** gyógyszer. **Nagy-Bányán:** **Papp** gyógyszer. **Ó-Maróthon:** **Pfeiffer** urak.

Postán küldve a göngyölek és bérmentesítésért a **rendes áron felül** a távolláság és csomag nagyságához képest még **30 egész 70 krig** melléklendő.

(199)

(2-3)

TAUFER KÁROLY

„NAGY PIPA“ című kereskedése Kolozsvártt

lenmagot vásárol nagy mennyiségben;

mit a t. cz. termelőknek tudtul kíván adni.

Stein János

könyvkereskedésében Kolozsvártt s általa minden könyvtárúsnál kapható:

Az URBÉRISÉG ERDÉLYBEN

szerkeszté

Grimm József

jogtudor, es. k. helytartósági tanácsos, a vaskorona érdemrend lovagja sat. Nagy nyolczadon **24 iv. Ára 2 frt o. ért.**

A szerkesztő ur mint a jog- és politica irodalmi téren működő, a legtávolabbi körökben dicsteljesen ösméretes é nagyobbára Erdélyben, több évi működése országában, mint államhatalnok a legjobb emlékezetben. Mintogy a szerkesztő urnak neve és irodalmi hite tökéletes biztosítékot nyújt az előbb megnevezett könyv használhatása és érettege végett, a kiadó kereskedés nem tartja fölöslegesnek annak értékét különösen ajánlani és bátorodik ennekutánna itten eskis e mű dús tartalmi kimutatását előadni.

De nem multhatja el a kiadó-tár, a volt földbirtokos, hivatalnok, ügyvéd és jegyző urakat, a papságot és községetket, ezen könyvnek gyakorlati értékére figyelmeztetni, a miről főképp e könyv toldaleka szól.

Tartalom: Bézvezetés.

Első szakasz: Jogtörténelmi vázlat a urbériségnek.

- I. Tetteges és törvényes kiképzése az urbéri viszonyoknak, az 1819-20 évbéli urbéri öszveírásig.
- II. Az 1819/20 beli urbériség öszveírásának alapja és rendezése.
- III. A kormánynak további kísérletei az urbériségnek alkotmányos úton létrehozatala végett. A parasztnak jogi-állása és a tetteges jobbágyi viszonyok megszüntete 1846 ban. Külömböző nemei a földesurasági alattvalóknak. A földurasági hatalom. Az 1846/47-beli urbéri törvény és az 1848-beli országgyűlésben az urbériséget érdeklőleg hozott határozatok.
- IV. Az urbéri kötelek fölbomlásáig megjelent fontosabb törvények:
  - a) Bizonyos pontok 1769 ből b) országgyűlési cikkek 1791-ből (XXVI XXVII és XXX. c) Törvényezikkek 1847 ből. d) Törvényezikkek (IV és V) 1848-ból.

Második szakasz: Az urbér és dézma viszonyai felbomlása.

- I. Az 1848-beli országgyűlés határozatai, az urbéri viszonyok megszüntetését érdeklőleg. Az urbérviszonyok alakítása az országos zavarok korában. A felbomlott urbérviszonyokból képzett földesurasági és alattvalói jogok és tartozások végleges rendezésére tett előmunkálatok.
- II. Működési köre a politikai hatóságoknak urbéri ügyekben és kezelése az urbéri viszátkodásoknak in via politica (politikai úton).
- III. A földesurasági alárendeltetéről és az urbéri viszonyok kiképzéséről, a széky és szász földös.
- IV. Tetteges és törvényes kiképzése a dézma viszonyoknak. Megszüntetés a dézma szolgáltatásnak. A dézma szabadék (patens) és a dézma kárpótlás végrehajtásának munkálata.
- V. Az urbéri viszonyok és dézma megszüntetését és rendezését érdeklő legfontosabb törvények: a) császári szabadék 1854 jun. 21-ről (földtehermentesítési szabadék); b) császári szabadék 1858 sept. 15-ről (dézma szabadék.)

Harmadik szakasz: A földtehermentesítés létesítése.

- I. A földtehermentesítési országos bizottmány (alapigazgatóság) és annak működési köre. Az urbéri kárpótlás végrehajtásának mütétele. (Bejelentés, hitelesítés és kiszámláltatás.) A késlelvény. Törvényesíki utalása az urbéri kárpótlási tökének. A megváltási kezelés. Az urbéri törvényezékek működési köre.
- II. Alapja vagy kulcsa az urbéri kárpótlásnak. Ezen alap helyességének okszertitése. Az urbéri kárpótlás végrehajtása és az elért eredmény hamis bírálatának czáfolata.
- Toldalék:** I. Laistroma valabány földbirtokos uraságának az 1 szám alatti kimutatásban foglalt birtokok megtalálása végett, a tételszám kijelölése mellett.
  - II. 1-ső Kimutatása az öszves urbéri birtokoknak, kijelölve a volt birtokosságot, a kárpótlott állományok számát, az azok urbéri területét, a kitudott kárpótlási töke nagyságát és a birtokoknak község (vármegye, szék, vidék) szerinti meguevesítését.
  - III. 2-dik Kimutatása valabány augsb. evang. papságnak és az erdélyi a. e. fő-consistorium alá rendelt helvét hitleknek, kik a papi dézmatized járulékan részesedtek, kijelölve minden papizéknek a kitudakolt dézma kárpótlási tökéjét és az egyes papizékek által évenként fizetett census cathedraicust.
  - IV. 3 dik Kimutatása minden községeknek in fundo regio és megyékben, a hol a fiscalis dézma részint in natura, részint egyezménykép meghatározott általános tized- vagy törvényeszerűleg kijelölt dézma bérben fizettetett; ezenkívül vázlat a ezen dézma kiterjedésének és tárgyának az arra vonatkozó törvények és az 1848-beli tetteges állás mérlege szerint.

Erdély nagyfejedelemség

HIVATALI TISZTI NÉVTÁRA

ára 2 frt o. ért.

E nagy gonddal készült munka nélkülözhetlen minden hivatalnak, minden irodának. Gazdag tartalmának bebizonyítására, elég legyen egyszerűen felemlitni tárgysorozatát:

I rész. (Összeállította számtiszt PÉCHY LÁSZLÓ.)

A fels. uralkodó ház származási névtára. Az európai souverain uralkodók. Erdély hivatali tisztú névtára: erdélyi kir. udv. korlátoktség, erdélyi kir. főkörmányszék, erdélyi földtehermentesítési bizottmány, egyházi alapítványi és iskolai bizottmány, tartományi kir. főszámvevőség. Erdélyi törv. kir. tábla, kir. büntető törvényezék. Tartom. kir. főbiztosság. Alsó-Fejér-, Felső-Fejér-, Küküllő-, Torda-, Kolozs-, Doboka-, Belső-Szolnok-, Hunyadmegye, Fogaras- és Naszódvidék, Udvarhely-, Három-, Csik-, Maros- és Aranyoszeék; Szász nemzeti egyetem, Szeben-, Segesvár-, Medgyes-, Szász-Sebes-, Nagy-Sink-, Köhalom-, Szerdahely-, Ujgyház- és Szász-Városeeék és város tanácsa, Brassó- és Besztercevidék. Kolozsvár, Maros-Vásárhely, K-Fejérvár, Szamosujvár Erzsébetváros sz. kir. városok, Torda, N-Enyed, Décs kiváltóságos nemes városok tanácsai, K-Vásárhely; Vizakna, Abrudbánya, V-Hunyad, S-Szt-György, Cs.-Szereda, Bereczk, Sz.-Udvarhely, Hátszeg, Szék, Kolozs, Illyefalva, Oláhfalva, kiváltóságos mezővárosok tanácsai. Déva, Sz.-Régen megyei igazgatás alatt álló városok. Kereskedelmi és iparkamarák Kolozsvártt és Brassóban. Román keleti kereskedelmi társulat Brassóban. Cs. kir. orsz. pénzügyigazgatóság. Cs. kir. kincstári ügyészség, es. kir. orsz. főpénztár. Cs. kir. földtehermentesítési alappénztár. Cs. kir. kertül. pénzügy-igazgatóságok: Szebenben, Brassóban, M.-Vásárhelyt, Beszterczen, Kolozsvártt, Sz.-Városon. Cs. kir. adóhivatalok: a szeben-, brassói, m.-vásárhelyi, besztercei, kolozs-

vári és sz.-városi pénzügyi kerületben. Cs. kir. Catastralis hivatalok : cs. kir. földadó-mérleti ideigl. igazgatóság Szebenben, cs. kir. földadó mérleti felügyelőség Szebenben, Brassóban, Sz.-Udvarhelyt, Besztercén, Kolozsvárt, N.-Enyeden, Déván. Allamfelfelügyelőségi bizottság. Cs. kir. bányakapitányság Zalatnán, cs. kir. bányabizottság Sz.-Udvarhelyt; cs. kir. bánya-, erdő- és sóügyi igazgatóság, I. Érezbányászati, II. Vasbányászati, III. Sóbányászati, IV. Erdőszeti és bányajászati. Cs. kir. pénzverde Fejérvárt. Cs. kir. államszámvevőség; cs. kir. postaigazgatóság. Cs. kir. postahivatalok. Cs. kir. orsz. építészeti igazgatóság; cs. kir. építészeti hivatal Szebenben, Brassóban, Sz.-Udvarhelyt, M.-Vásárhelyt, Besztercén, Dézsen, Kolozsvárt, K.-Fejérvárt, Sz. Városon. Cs. kir. dohángyár Kolozsvárt. Cs. kir. rendőr-igazgatóság. Cs. kir. sorsjáték-hivatal. Cs. kir. távirtd. hivatalok. Orsz. fegyvertételek : I. Férfi fegyvertétele Szamosújvárt; II. Nő-fegyvertétele N.-Enyeden. Cs. kir. jogakademia Szebenben. Cs. kir. 8 osztályú államgymnasium Szebenben. Erdélyi orvosi személyzeti névsora. (Összeállította az orsz. főorvosi iroda.) Római kath. egyházi és iskolai személyzet. Gör. kath. egyház. Helvét hitv. egyház. Ágostai hitv. egyház. Unitáriusok egyháza. A keleti orthodox egyház. A héber-egyház Kivonat az új bélyegtvörvényből.

II. Rész. Rendeletek és intézkedések tára.

Az 1860 october 20 ka óta kibocsátott legfelsőbb és kir. főkörmányszéki rendeletek, intézkedések s némely fontosabb törvényhatósági filterjesztések átnézete időrend szerint. (Összeállította számjegyző Krizbai Dezső Miklós) Erdélyország kórházainak rövid leírása (orsz. főorvos dr. Pataki Dánieltől.) Országos közalapok (összeállította számtiszt Péchy László.)

III. Rész. Erdély alkotmányos felosztása.

(Összeállította számjegyző Filep Sándor.)

Önálló politikai hatóságok. Vármegyék, vidékek és székek, az 1854-iki politikai felosztás; Erdély felosztása földadó-mérleti felügyelőségek szerint; az erdélyi két ezred hadfogadó-telep kerülete; a jelenben fennálló cs. kir. adóhivatalok. A helység nevek betűsorozatos jegyzéke.

Ugyanott kapható:

ERDÉLY TÖRTÉNELME

Írta **Kőváry László**
Negyedik kötet.

Magába foglalja: Báthori István, Báthori Kristóf, Báthori Zsigmond, Mária Kristianna, Báthori Endre, Székely Mózes, Rudolf es., Boescai István, Báthory Gábor, Bethlen Gábor, Brandenburgi Katalin, Bethlen István — korát. — Az ötödik kötet sajtó alatt van, s november folytán szintén megjelenik.

Ára 2 ft 20 kr.

A VEGYTAN ISKOLÁJA

Dr. **Stöckhardt** után dolgozta **Berde Áron**

természettudományok tanára és a magy. tud. akadémia I. tagja.

Második átdolgozott kiadás.

Ára 2 ft 0. é.

MAGYAR OLVASÓ-KÖNYV

Elemi és reál- (polgár-) tanodák, gymnasiumok és magán-növendékek használatára.

Dolgozák és szerkeszték **Gáspár János** és **Kovácsi Antal**, tanárok.

ELSŐ FOLYAM, 7—11 éves mindkét-nemű tanulók, illetőleg elemi és néptanodák számára.

Első kötet. Ötödik javított és bővített kiadás. Ára füzve 50 kr. keménykötésben 70 kr. osztrák ért.

REMÉNY NAPTÁR 1864-dik évre

szerkeszti **Gyrokuti P. Ferencz.**

Ára 1 ft 20 kr.

nagy fuchsia vagy azalea csoport színes diszkeppel 1 ft 60 kr.

Mindkét képpel 2 ft.

E 2 láb nagyságu diszkepek bár mely uri teremben ékességül szolgálhatnak.

A spanyol inquisitio története.

Írták **Llorente** és **Gallois.** 2 kötet. Ára 1 ft 20 kr.

ELBESZÉLÉSEK.

Írta **Karar Emil.** 2 kötet. Ára 1 ft 80 kr.

MAGYAR ROMÁN-NYELVTAN

A románul tanulók számára. Szerkesztette **Fekete János** (Negruti) balászfalvi görög-egyesült érseki székesegyház korlátnok kanonok. Második, átdolgozott kiadás. Ára 1 ft. 20 kr. osztr. értékben.

Allgemeines chemisch-, technisch-, oekonomisches

RECEPT-LEXICON.

Eine Sammlung praktischer Erfahrungen, ganz neuer Entdeckungen und Beobachtungen in der technischen Chemie, Gewerbskunde, Gärtnerei, Land- und Hauswirtschaft.

Zum Gebrauche für Fabrikanten, Gewerbetreibende Künstler, Gärtner Oekonomen, sowie für alle Haushaltungen gemeinsflich bearbeitet und herausgegeben von **Dr. A. R. Percy.** Preis: 5 fl 40. xr.

Nyomatott az ev. ref. főtanoda betűivel (Bel-farkasutca 74 sz.)

Erdélyi kathol. hitszónok, vagyis egyházi beszédek gyűjteménye.

Szerkeszti és kiadja **Veszely Károly**, k.-fehérvári gymn. igazgató és püspöki szentszéki jegyző. I. kötet.

Néhai **SZABÓ JÁNOS** apát, károly-fehérvári kanonok, királyi tanácsos és az erdélyi Főkörmányszéknél az iskolai és alapítványi ügyek előadójának

Vasárnapi homiliái.

Ára 2 ft 20 kr.

VADRÓZSÁK,

Székely Népköltés Gyűjtemény.

Szerkeszti **KRÍZA JÁNOS.** 1863. (VIII—576 lap.) Ára 2 ft 50 kr.

Historisch-, Genealogisch-, Geographischer

ATLAS

zur Uebersicht der Geschichte des **Ungarischen Reiches** und seiner **Nebenländer** v. **J. Bedeus** von Scharberg. 12 ft helyett csak 6 ft.

(SZÁSZ KÁROLY) Sylloge tractatum aliorumque actorum publicorum historiam et argumenta

B. diplomatis Leopoldini

resolutionis item quae alvinciana vocatur, illustrantium. Kötve 2 ft.

AZ ÉSZAKI FÉNY.

REGÉNY 3 kötetben, írta **Dózsa Dániel.**

Ára 3 ft.

Bajza összegyűjtött munkái. II-ik bővített kiadás **Toldy Ferencz** által. 6 kötet. Ára 4 ft. Diszkrétésben 8 ft.

Virág Benedek magyar századai és poétai munkái. III-ik kiadás **Toldy Ferencz** által. 6 kötet. Ára 4 ft. Diszkrétésben 8 ft.

A vig cimborák. Regény. Írta **Paul de Kock.** A francia eredeti után fordította **Ágai Adolf** 4 rész. Ára 2 ft.

A hadvezér és a hadtudomány alapelvei az újabbkori hadjáratok történetével felvilágosítva. Írta **Asbóth Lajos** 2 kötet. Ára 5 ft.

Vezérkönyv latin fordításokra magyarból. **F. W. Döring** német szövege után átdolgozta **Gyurits Antal.** I-ső rész 1 ft 20 kr.

Az öreg **Bolond Miska** kalandjai, szárazon és vizen, mennyben és pokolban. Írta **Frankenburg Adolf.** Ára 2 ft.

Vie de Jesus, par **Ernest Renan**, membre de l'Institut. Cinquième édition. Ára 4 ft 50 kr.

A magyar nemzet története. Röviden előadva. Olvasmányul s tanodai használatra fiatal leánykák számára. Írta **Vachott Sándorné.** Ára 1 ft.

P. Virgilius Maro Aeneise. Fordította **Remete József.** Ára 2 ft.

Das Urbarialwesen in Siebenbürgen von **Josef A. Ritter** von Grimm. Ára 2 ft.

II. Rákóczy Ferencz bujdosása. **Szalay László** által. I. kötet. I-ső füzet. Ára 1 ft. 20 kr.

LEGUJABB MAGYAR ZENEMŰVEK!

Abrányi Kornél. Regedal (Ballade). Magyar zenekép zongorára . . . 70 kr.

Arditi L. Csók-keringő. (Busserl Walzer). Zongorára, két kézre vagy énekre, zongora kísérettel sopran vagy alt hangon . . . 50 kr.

Au Alajos. Oroszlán-szelidítő csárdás. Zongorára . . . 60 kr.

Bartalus István. Ej! haj! ne szomorodj, szívbeli jó barátom. Bortal énekre zongora kísérettel. Szövege **Arany Jánostól.** . . . 40 kr.

Bartay Éde. Aratási csárdás. Zongorára. . . . 60 kr.

Berez Éde. Csalogány dal. Eredeti ábrándos magyar, zongorára. 60 kr.

Csillag Józsi. Pezsgő csárdás. Zongorára. . . . 60 kr.

Ellenbogen Adolf. Sarolta négyes. Erkel Ferencz hasonnevű operájának dalából, zongorára. . . . 60 kr.

— **Flóra négyes.** Zongorára. 60 kr.

Erkel Ferencz. Sarolta. Nagy eredeti dalmű zongorára . . . 5 ft.

— **Nyitány, Sarolta** nagy eredeti dalműből, zongorára . . . 1 ft.

Huber Károly. Változatok, magyar népdalok fölött. Énekre zongora kísérettel. . . . 70 kr.

Konkoly Thege Miklós. Kilenczet ütött az óra. Népdal és „egri csárdás” Szabó Pepi csárdás). Zongorára. 60 kr.

— **Elátkozom** ezt a gonosz világot, csárdás zongorára . . . 60 kr.

Kovaltsik A. Dajka négyes. (La bonne d'enfant). Offenbach hasonczimű operettje dallamaiból. Zongorára 60 kr.

Németh János. Pöngetyűs (Pityegős) csárdás. Zongorára. . . . 60 kr.

— **Bokrétás** a kalapom, csókolj meg kis galambom. Csárdás zongorára 60 kr.

— **Huzzad cigány,** búsan szóljon a nótád. Csárdás, zongorára 60 kr.

Nyizsnai Gusztáv. Nefejejtsek. Eredeti népdalok és egy fellengős dal, ének- és zongorára. . . . 2 ft.

P. . . Szabó Pepi csárdás. Zongorára. . . . 60 kr.

Riszner József. Románcz. Palotási Jánostól. Zongorára. . . . 60 kr.

Svastiits János. Baltavári emlék. Erkel zongorára 60 kr.

Szényi Gusztáv. Van neki, van neki, van neki, van. Népdal. Kezdő zongorászok számára. 4 kézre. . . 50 kr.

Szikkavölgyi M. Dumanan négyes. zongorára. . . . 60 kr.

Thern Károly. Hegyalján. Magyar ábránd, zongorára. . . . 80 kr.

Zách János. Kercsmárosné bort ide. Népdal, zongorára. . . . 80 kr.

Zápf Antal. Vörösmarty emlék. Eredeti magyar, zongorára 1 ft. 40 kr.